

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU TANILI ÇOCUKLARIN
EBEVEYNLERİNDE ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE
PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN YAŞAM DOYUMUNA
ETKİSİ**

Asude HİSOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Işıl GÖGCEGÖZ

İstanbul, 2018

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU TANILI ÇOCUKLARIN
EBEVEYNLERİNDE ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE
PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN YAŞAM DOYUMUNA
ETKİSİ**

Asude HİSOĞLU

154102138

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Işıl GÖĞCEGÖZ

İstanbul, 2018

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Çocukların Ebeveynlerinde Algılanan Sosyal Destek ve Problem Çözme Becerilerinin Yaşam Doyumuna Etkileri” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih 10.01.2018

Asude HİSOĞLU

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez sürecimde değerli bilgilerini paylaşan saygıdeğer hocalarıma teşekkür ederim. Tez danışmanı Doç.Dr.İşıl Göğcegöz hocama bu süreçteki yardımları ve tezime olan katkılarından dolayı teşekkür ederim. Tez sürecimdeki yardımları için Emel Hisoğlu 'na teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca bana her anlamda destek olup emeğini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim.

Asude HİSOĞLU

Ocak, 2018

ÖZET

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU TANILI ÇOCUKLARIN EBEVEYNLERİNDE ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN YAŞAM DOYUMUNA ETKİSİ

Asude HİSOĞLU

Yüksek Lisans Tezi, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2018

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Işıl GÖĞCEGÖZ

Bu çalışmanın amacı otizm spektrum bozukluğu tanılı çocukların ebeveynlerinin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve problem çözme becerilerinin yaşam doyum düzeylerine etkisi incelenmesidir. Ek olarak, araştırmada ebeveynlerin cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi gibi değişkenlerin sosyal destek, problem çözme becerileri ve yaşam doyumu düzeyleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın evreni İstanbul ilinde yaşayan çocuğu otizm spektrum bozukluğu tanısı almış ebeveynlerden oluşmaktadır. Aynı zamanda bireylerin demografik özelliklerini öğrenmek adına Kişisel Bilgi Formu ve değişkenleri ölçmek adına da Sosyal Destek Ölçeği, Problem Çözme Becerileri Ölçeği, Yaşam Doymu Ölçeği ve Beck Depresyon Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde Mann Whitney U, Kruskal Wallis H, Spearman Korelasyon ve Regresyon Testleri kullanılmıştır.

Araştırmada sosyo-demografik özelliklere göre bakıldığında; ebeveynlerin aile desteği, özel bir insan desteği ve sosyal destek ölçeklerinden aldıkları puanlar arttıkça ebeveynlerin yaşam doymu ölçeğinden aldıkları puanlarda artmakta olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmada yer alan ebeveynlerin cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyi gibi sosyo-demografik özelliklere göre de anlamlı sonuçlar elde edilmemiştir. Problem çözme becerisi ölçeğinden alınan puanlar ile yaşam doymu ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca; ebeveynlerin depresyon ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça ebeveynlerin yaşam doymu ölçeğinden aldıkları puanlarda düşmekte olduğu ve ebeveynlerin arkadaş desteği, özel bir insan desteği ve sosyal destek ölçeklerinden aldıkları puanlar arttıkça ebeveynlerin depresyon ölçeğinden aldıkları puanlarda düşmekte olduğu görülmüştür.

Çalışma sonucunda otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukları olan ebeveynlerin yaşadığı kaygı ve stres sebebiyle aile destek eğitimlerine yönelik çalışmalar yapılması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Algılanan Sosyal Destek, Yaşam Doymu, Problem Çözme Becerileri

ABSTRACT

PERCEIVED SOCIAL SUPPORT IN PARENTS OF CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER AND THE EFFECT OF PROBLEM SOLVING SKILLS ON LIFE SATISFACTION

Asude HİSOĞLU

Master Thesis, Clinical Psychology, Istanbul, 2018

Supervisor: Doç. Dr. Işıl GÖĞCEGÖZ

This study's aim is to evaluation the effect of autism spectrum disorder diagnosed children's parents' perceived social support levels and problem solving ability on life satisfaction levels. Besides, the effects of variables such as parents' sex, age, education level and income level on social support, problem solving ability and life satisfaction levels are examined. The population of the study is parents in Istanbul who have autism spectrum disorder diagnosed children. Also, according to identify demographic characteristics of individuals, Personal Information Form, and to evaluate variables, Social Support, Problem Solving Ability, Life Satisfaction and Beck Depression scales are applied by researcher. Mann Whitney U, Kruskal Wallis H and Spearman Correlation and Regression Tests are used in the analysis of data.

When the socio-demographic characteristics analyzed, it is found out that as parents' scores on family support, specific support and social support scales increase, their scores on life satisfaction scale increase too. There was no meaningful results for socio-demographic features that take a part in the research, such as parents' sex, age or education level. There was not a significant relationship between scores from the problem solving skills scale and the life satisfaction scale. In addition, it is seen that as parents' scores on depression scale increase, their life satisfaction scale scores decrease; and as their scores on friend support, specific support and social support scales increase, their depression scale scores decrease.

It is suggested that parents who have children whith autism spectrum diagnosis work on family support education against anxiety and strascas they experienced.

Keys Words: Autism, Perceived Social Support Life Satisfaction, Problem Solving Skills

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

TEŞEKKÜR.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR	VII
SİMGELER.....	VIII
TABLOLAR LİSTESİ.....	IX

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
1.2.PROBLEM CÜMLESİ	2
1.2.1. Alt Problemler	2
1.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	3
1.4.SAYILTILAR	4
1.5.SINIRLILIKLAR	4
1.6. TANIMLAR	5

İKİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. OTİZM.....	6
2.1.1. DSM-V Otizm Spektrum Bozuklukları Tanı Ölçütleri.....	7
2.2. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLAR ve AİLE	8
2.3. PROBLEM ÇÖZME	9
2.3.1. Problem Çözme Süreci.....	11
2.3.1. Problem Çözme Becerileri	12
2.4. SOSYAL DESTEK	14
2.4.1. Sosyal Desteğin İşlevleri.....	15
2.4.2. Engelli Çocuk ve Sosyal Destek.....	16
2.5. YAŞAM DOYUMU	17
2.5.1. Ebeveynlerin Yaşam Doyumuna İlişkin Araştırmalar	18
2.6. Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	21
3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	21
3.3. VERİLERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	21
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	22
3.3.2. Sosyal Destek Ölçeği	22
3.3.3. Problem Çözme Becerileri Ölçeği.....	23
3.3.4. Yaşam Doyumu Ölçeği.....	23
3.3.5. Beck Depresyon Ölçeği	24
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	24
3.5. İSTATİSTİKSEL ANALİZLER	25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR

4.1. Ebeveynlerin Demografik Değişkenlerinin Betimleyici İstatistikleri.....	26
4.2 Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri ve Yaşam Doyumu Ölçeklerine İlişkin Betimleyici İstatistikleri	27
4.3 Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Düzeylerinin Kişisel ve Demografik Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	28
4.4 Ebeveynlerin Problem Çözme Becerileri, Sosyal Destek, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	39
4.5 Ebeveynlerin Sosyal Destek ve Problem Çözme Becerileri Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden Elde Ettikleri Puanlar Üzerinde Etkisinin İncelenmesine İlişkin Bulgular	42

BEŞİNCİ BÖLÜM TARTIŞMA

TARTIŞMA VE YORUM.....	44
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	47
KAYNAKLAR.....	49
EKLER	55
EK-1 SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	55
EK-2 ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ.....	56
EK-3 PROBLEM ÇÖZME ÖLÇEĞİ	57

EK-4 YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ.....	60
EK-5 BECK DEPRESYON ÖLÇEĞİ.....	61
ÖZGEÇMİŞ.....	62

KISALTMALAR

BDÖ	Beck Depresyon Ölçeği
ÇBASDÖ	Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği
YDÖ	Yaşam Doyumu Ölçeği
PÇBÖ	Problem Çözme Becerileri Ölçeği
SPSS	Statistical Pack age for Social Sciences

SİMGELER

N	Denk Sayısı
p	Anlamlılık Düzeyi
r	Korelasyon Değeri
R	Regresyon Katsayısı Değeri
SD	Serbestlik Değeri
SO	Sıra Ortalaması
U	Mann Whitney U Değeri
X²	Kruskal Wallis H Değeri

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal Destek Ölçeği Güvenirlik Katsayıları	22
Tablo 2. Problem Çözme Becerileri Ölçeği Güvenirlik Katsayıları	23
Tablo 3. Yaşam Doyumu Ölçeği Güvenirlik Katsayıları	24
Tablo 4. Beck Depresyon Ölçeği Güvenirlik Katsayıları.....	24
Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Dağılımı	26
Tablo 4.2: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Çocuklarının Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Dağılımı	27
Tablo 4.3: Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı .	28
Tablo 4.4: Ebeveynlerin Cinsiyetlerine Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	29
Tablo 4.5: Ebeveynlerin Yaşları ile Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi	30
Tablo 4.6: Ebeveynlerin Eğitim Düzeylerine Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması.....	31
Tablo 4.7: Ebeveynlerin Sahip Olduğu Çocuk Sayısına Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması	32
Tablo 4.8: Ebeveynlerin Gelir Düzeylerine Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması.....	33
Tablo 4.9: Ebeveynlerin Herhangi Bir İşte Çalışıp Çalışmadıklarına Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması	34
Tablo 4.10: Ebeveynlerin Şuanda Psikiyatrik Destek Alıp Almadığına Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması	35
Tablo 4.11: Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Olan Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması	36
Tablo 4.12: Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Olan Çocuklarının Yaşları ile Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve	

Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi	37
Tablo 4.13: Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Olan Çocuklarının Tanı Alma Yaşları ile Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi.....	38
Tablo 4.14: Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Olan Çocuklarının Ne Kadar Süredir Eğitim Aldıkları ile Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi	39
Tablo 4.15: Ebeveynlerin Problem Çözme Becerileri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Ebeveynlerin Sosyal Destek, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi	40
Tablo 4.16: Ebeveynlerin Sosyal Destek ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi.....	41
Tablo 4.17: Ebeveynlerin Depresyon Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi	42
Tablo 4.18: Ebeveynlerin Sosyal Destek Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Üzerine Etkisinin İncelenmesi.....	43
Tablo 4.19: Ebeveynlerin Problem Çözme Becerileri Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Üzerine Etkisinin İncelenmesi	43

BÖLÜM I

GİRİŞ

Zihinsel engelli çocuk sahibi olduğunu duymak aileler için kolay alışılması bir durum değildir. Duygusal olarak yıpratıcı olması olağan olan bu teşhisin öğrenilmesi ile birlikte durumun kabullenilmesi ve yeni yaşama uyum konusunda aileler zorlu aşamalardan geçmektedirler. İlk kaygı ve karmaşa yaşanırken takip eden süreçte hayal kırıklığı yaşanır ve kabulden önce inkar etme başta olmak üzere tepkisel süreç yaşanır. Uyum ve alışma ise en son basamaktadır (Eracar, 2003). Duygusal olarak katlanılması zor olan bu süreç bireylerin yaşam doyumunu ve niteliği de doğal olarak negatif etkilemektedir (Arslan ve ark., 2001).

Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğu sahip olmanın yaşattığı en derin duygu durum endişedir, çocuğun hayata uyum sağlayıp sağlayamayacağını, geleceğinin nasıl şekilleneceğinin ön görülemediği olması bu endişenin esaslı kaynağıdır. Bilinmeyene karşı verilen bir savaş korku ve endişe kaynağıdır (Top, 2009).

Ebeveynler derdini anlatamayan, iletişim kurma sorunu olan bir çocuğun gereksinimleri ile ilgilenirken aynı zamanda aile düzenini devam ettirmeye çabalamak durumdadır. Bu çabanın yanında tehlikeyi tanımlayamayan çocuğun sürekli denetlenmeye muhtaç olması nedeniyle kişisel ihtiyaçların geri plana atılması yorucu ve stres vericidir (Kavak, 2007).

Bu koşullar nedeniyle destek kavramı aile için daha fazla önem kazanmaktadır. Sosyal destek kavramı duygusal, maddi, bilgi, birliktelik desteği gibi konuları içermekte, bireyin çevresinden gelen soyut ve somut tüm destek sürecini kapsamaktadır (Yıldırım, 2004).

Yaşam doyumunu en yalın tanımı ile bireyin yaşamından duyduğu memnuniyeti karşılayan bir kavramdır. Mutluluk, moral vb. gibi değişik açılardan iyi olma halini ifade eder (Özer ve Karabulut, 2003). Öznel iyi oluşun bilişsel yanı olarak ele alınan yaşam doyumunu ile ilgili literatür sosyal destek ile iyi oluş arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Türkmen, 2001).

Sağlanan sosyal destek bireylerin daha değerli hissetmelerini ve benlik saygılarının yükselmesini sağlarken aynı zamanda sorunları ile baş edebilmelerini ve çözmelerini sağlayacaktır (Ünüvar, 2004; Dünder, 2008; Korkut, 2002).

Bu çalışmada otizm spektrum bozukluğu teşhisi konulmuş çocuk sahibi olan ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve problem çözme becerilerinin yaşam doyumlarına etkisi inceleme konusu yapılmıştır.

1.1.ARAşTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların ebeveynlerinin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve problem çözme becerilerinin yaşam doyumunu düzeylerine etkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda, ebeveynlerin sosyal destek, problem çözme becerileri ve yaşam doyum düzeyleri, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi gibi çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılacaktır.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

Ebeveynlerin sosyal destek ölçeğinden ve problem çözme becerileri ölçeğinden aldıkları puanların ebeveynlerin yaşam doyumunu ölçeğinden aldığı puanlar üzerinde bir etkisi var mıdır?

1.2.1. Alt Problemler

1. Ebeveynlerin sosyal destek düzeylerinin ebeveynlerin demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?
2. Ebeveynlerin problem çözme beceriler düzeylerinin ebeveynlerin demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

3. Ebeveynlerin yaşam doyumu düzeylerinin ebeveynlerin demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?
4. Ebeveynlerin depresyon düzeylerinin ebeveynlerin demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?
5. Ebeveynlerin sosyal destek ölçeğinden aldığı puanlar ile ebeveynlerin problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Ebeveynlerin problem çözme becerileri ölçeğinden aldığı puanlar ile ebeveynlerin yaşam doyumu ve depresyon ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Ebeveynlerin sosyal destek ölçeğinden aldığı puanlar ebeveynlerin yaşam doyumu ölçeğinden aldığı puanlar üzerinde etkisi var mıdır?
8. Ebeveynlerin problem çözme becerileri ölçeğinden aldığı puanlar ebeveynlerin yaşam doyumu ölçeğinden aldığı puanlar üzerinde etkisi var mıdır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bir çocuğun fiziksel, ruhsal, sosyal ve ahlaki gelişiminde ebeveynler önemli bir role sahiptir. Özel çocukların gelişiminde de ebeveynlerin üstlendiği sorumluluklar da artmaktadır bu nedenle özel çocukların ebeveynlerinin aile bağları, anne ve babanın ruhsal durumu ilk önce çocuklarını olmak üzere sosyal çevresini ve toplumu etkileyecektir. Bu durumda aile içinde özel gereksinimli bir çocuk olduğunda aile fertlerinin çocuğu kabullenmemesi durumunda ise, çocuğun fiziksel, ruhsal, sosyal ve ahlaki gelişiminde gerileme yaşanmasına sebep olacaktır. Özel gereksinimli çocuğunu kabullenemeyen, onun özel durumunu yoksayan bir ebeveynlerin çocuğuna yardımcı olması ve yaşanan zorluklarla baş edebilmesi olanaksızlaşacaktır. Bu sıkıntıları yaşayan ebeveynlerin ümitsizliğe kapılması çok kolay olacaktır. Bu durum ebeveynlerin yaşam doyumlarını ve problem çözme becerilerini de olumsuz etkileyecektir. Ayrıca ebeveynlerin yaşadığı ruhsal-sosyal ve duygusal sorunlar, özel gereksinimli çocuğunda tüm yaşamını doğruca etkileyecektir (Albayrak, 2015). Bu nedenle ebeveynin özel gereksinimli çocuğunu kabul etmesi ve çocuğunun fiziksel, ruhsal, sosyal ve ahlaki

gelişiminde daha verimli olabilmeleri için ebeveynlere gerekli olan ruhsal iyilik halinin sağlanması ile mümkün olacaktır. Ebeveynin alacağı aile eğitimi ve danışmanlık hizmeti, hizmeti, aile içi bağlarında güçlenmesinde ve aile içi ilişkilerinin gelişmesinde yardımcı olacaktır.

Özel gereksinimli çocukların eğitim aldıkları rehabilitasyon merkezlerine, çocuk kadar ebeveynlerinde danışmanlık hizmetleri alması gerekmektedir. Bu sebeple, araştırma ile hedeflenen, otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip olan ebeveynlerin yaşam doyumlarını düşüren sebeplerin belirlenmesi, ebeveynlerin yaşam doyumlarının yükselmesinde sosyal desteğinde ne derecede etki ettiğini ortaya koyarak bu konuda yapılacak olan diğer araştırmalara da kaynak olması açısından önem teşkil etmektedir.

1.4.SAYILTILAR

1. Araştırmanın örnekleminin evreni temsil ettiği,
2. Araştırmaya gönüllü katılan ebeveynlerin, Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Beck Depresyon Ölçeklerinde yer alan sorulara içtenlikle yanıt verdikleri,
3. Araştırmada kullanılan Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Beck Depresyon Ölçeklerinde geçerlilik ve güvenilirliklerinin oldukları varsayılmıştır.

1.5. SINIRLILIKLAR

- 1.Araştırmadan elde edilen bulgular, otizm spektrum bozukluğu tanısı alan çocukların ebeveynlerin veri toplama araçları kapsamındaki kullanılan “kişisel bilgi formu”, “Sosyal Destek Ölçeği”, “Problem Çözme Becerileri Ölçeği”, “Yaşam Doyumu Ölçeği”, “Beck Depresyon Ölçeği”nde yer alan sorulara verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

2.Araştırma sonuçlarının yalnızca örnekleme yer alan otizm spektrum bozukluğu tanısı almış 105 çocuğun ebeveyni için genellenebilir olması, sınırlılıkları oluşturmaktadır.

1.6.TANIMLAR

Otizm, sosyal destek, yaşam doyumu ve problem çözme becerileri şeklinde araştırmanın temel ifadelerin neler olduğu bu bölümde açıklanmaktadır.

Otizm: İletişim halinde olurken göz kontağı kurmada, beden dilinde, sözel iletişimde, sosyal çevreye karışmada, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığa yol açan ve çoğunlukla teşhisi erken çocukluk döneminde koyulan rahatsızlıktır (Albayrak, 2015).

Algılanan sosyal destek : Kişinin kendisini ne derecede değerli gördüğü ile alakalıdır. Sosyal çevresi tarafından değerli görüldüğü, sevildiğini, ihtiyacı olduğu vakitlerde yardım bulacağı gibi boyutlarla alakalı algıladıklarıdır (Ardahan, 2006).

Yaşam doyumu: Kişinin neye sahip olmak istediği ve gerçekte neye sahip olduğunun kıyaslanmasıyla gün yüzüne çıkan netice olarak ifade edilmektedir. Bireyin hayalleri ve gerçek hayatta sahip olduklarını kıyaslanması neticesinde ortaya çıkan sonucu verdiği kanıdır (Altay ve Avcı, 2009).

Problem çözme becerileri: Problem çözme, bir sorun ile karşı karşıya gelindiğinde bu sorunun üstesinden gelmek için çeşitli seçeneklerle çözüm yollarını ortaya çıkarmak, bu alternatif çözüm yolları içinde en etkili olanın belirlenmesi ve belirlenenin uygulanabilmesi olarak ifade edilmektedir (Pamuk, 2016).

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde otizm, otizm spektrum bozukluğu tanısı konmuş çocuk sahibi olmanın aileye etkileri, sosyal destek, problem çözme ve yaşam doyumuna ilişkin bilgiler verilecektir.

2.1. OTİZM

Otizm, farklı alanlarda güçlükler ve anormallikler ile karakterize olan yaygın gelişimsel bir bozukluktur. Dil gelişim sürecinin uzaması ya da hiç oluşmaması ilk belirti olabilir, genellikle çocuk 3 yaşına ulaştığında belirginleşir.

Her otizm spektrum bozukluğu tanısı konulmuş çocuk birbirleriyle aynı özelliklere sahip değildir, derecesi de kişiden kişiye değişiklik gösterebilir (Koroğlu, 2013). En temel özellikler; çocukların kendilerini soyutlaması, soyut kavramların öğrenilmesinde zorlanma, aynı şeylerin sürekli tekrarında ısrarcılık, konuşulanları anlayamama, değişikliklere karşı fazla reaksiyon göstermedir (Özbey, 2005). Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocuklar rutinlerine sıkı sıkıya bağlıdırlar, değişikliklere karşı aşırı tepki gösterebilirler. Ev içi düzende gerçekleştirilecek olan basit değişiklikler bile otizm spektrum bozukluğu olan çocuğu oldukça rahatsız edebilir. Bu rahatsızlık çocuğu öfke nöbetleri geçirmesine kadar varabilir. Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocuklarda ritmik sallanma hareketi, el çırpma gibi tekrarlayan hareketler görülebileceği gibi çevresindeki bireylere ve kendilerine zarar verebilecek eylemler de görülebilir (Ordu, 2005).

Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış bireylerin farklılıkları öğrenim süreçlerinde de devam etmektedir. Genellikle ezber yönleri güçlüdür. Bu güçlü ezber öğrenmeyi kolaylaştırıyor olsa da işlevsellik özelliğini barındırmamaktadır. Beyine ulaşan bilgiler arasında sebep sonuç ilişkisi kuramamaktadır. Otizm spektrum bozukluğu olan bir çocuğun sosyal becerileri de zayıftır, empati kuramaz, mimiklerden duygu tahlili yapamaz. Farklı tepkiler verebilirler, bir yüksek sese karşı otizm spektrum bozukluğu olan bir çocuk tepki göstermeyip, aldırış etmezken bir diğer çocuk aşırı tepki

gösterebilir. Tanı konulmuş çocukların önemli bir bölümü konuşamamaktadır. Otizm spektrum bozukluğu tanısı konulmuş çocuğa sahip anneler, tanı öncesinde çocukların nesnelere işaret etmediğini, seslenildiğinde tepki vermediğini beyan etmektedir (Ege, 2006).

2.1.1. DSM-V Otizm Spektrum Bozuklukları Tanı Ölçütleri

A. Sosyal çevreyle olan iletişim ve sosyal çevreyle olan etkileşimde sürekli yetersizliğin olması.

1. Diyalog kuramamak, iletişimi sürdürmemek, ilginin toplanamaması, duygu paylaşımında yetersizlik gibi toplumsal-duygusal karşılık vermedeki yetersizlikler,
2. Göz teması, jest ve mimiklerin kullanılması gibi sözel olmayan iletişim davranışlarında yetersizler,
3. İlişkileri geliştirmekte ve devam ettirmekte zorluk yaşamak.

B. Aşağıdakilerden en az ikisinin varlığı ile kendisini gösteren, kısıtlı, tekrarlanan davranışlar ya da etkinlikler.

1. Tekdüze, tekrarlanan motor davranış, eşya kullanımı veya konuşma
2. Rutine sadık kalma, aynı davranışlarda ısrar
3. Sınırlı, sabitlenmiş ilgiler, yaygın olmayan nesnelere anormal ilgi
4. Duyusal boyutta çok fazla ya da çok az hassasiyet veya sosyal çevrenin duyusal yönüne aşırı ilgi

C. Belirtiler gelişimin erken evrelerinde mevcut olmalı

D. Belirtiler önemli alanlarda klinik olarak anlamlı seviyede bozukluğa sebep olmalıdır.

E. Bozukluk zihinsel yetersizlik veya genel gelişimsel gerilik kaynaklı olmamalıdır (Köroğlu, 2013).

2.2. ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLAR ve AİLE

Evde bir çocuğun doğmasının yarattığı sevinç, çocuğun özel gereksinimli olduğunun fark edilmesi ile şok duygusuna ve yoğun bir kedere dönüşür. Bu aileler, diğer ailelerin çoğunlukla yerine getirmek zorunda olmayacakları bazı ek sorumluluklara sahip olmaktadır (Akkök 1997).

Normal gelişim gösteren, sağlıklı bir çocuğa sahip olmak tüm ebeveynlerin doğal ve ortak beklentisidir, bunun aksi bir durumun ortaya çıkması doğal olarak hayal kırıklığı yaratır. Yaygın Gelişimsel Bozukluk gösteren bir çocuğun ihtiyaçları tüm aile bireylerinin gelecek planlarını, yaşam biçimleri etkiler ve bu durum yoğun bir kaygının ortaya çıkmasına yol açabilir (Duygun, 2001).

Çocuk sahibi olmak, ebeveynlerin hayal ve duyguları gerçekleştirmenin yanı sıra benlik algılarını olumlu etkileme işlevi de görür. Zihinsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerin benlik kavramlarına olan etkisi olumsuzdur (Akkök ve ark., 1992). Özel gereksinimli çocuğun gelişi ile birlikte inkar, suçlama, utanma, karamsarlık, acıma duyguları aileyi tümüyle sararak; bireyler üzerinde strese yol açar, bu süreç bunalıma kadar varabilmektedir (Kara, 2003).

Yaşanan yoğun stres aile bireylerinde sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına da yol açmaktadır; kas ağrıları, tansiyon problemleri, yeme bozuklukları, sinir sistemi bozuklukları, migren, baş ağrıları, uyku düzeninin bozulması vb. fizyolojik problemler, birlikte odaklanama, unutkanlık, sanrılar görme gibi mental problemler sürekli kızgınlık, ağlama nöbetleri, soyutlanma, tutarsızlık ve depresyon gibi duygusal sorunlar yaşanabilmektedir (Duygun, 2001).

Özel gereksinimli çocuğun varlığı ile gelişen depresyonun ardında dışa vurulamayan ve bastırılmaya çalışılan öfke yatmaktadır (Fışıloğlu, 1993). Zamanla durumun kabullenilmesi ile birlikte çocuğun gelişimi için ihtiyacı olanların yapılması ve çocukların ihtiyacı olan ilgi, alaka, şefkat ve sevgiyi sağlayarak hayata uyum sağlamalarına çaba harcarlar. Bu sürecin kısa sürede atlatılması ile ebeveynler çocukları ve sosyal çevreleri ile sağlam ilişkiler kurabileceklerdir (Aydoğan ve Danca, 2000).

2.3. PROBLEM ÇÖZME

Problem, belirsizlik, tereddüt, çatışma, performans becerilerinin eksikliği, yenilik, yardım kaynağının olmaması vb. birtakım engeller sebebiyle kişinin başa çıkma süreçlerini zora sokan durum olarak tanımlanmaktadır. Genel olarak problemler var olan durum ile arzulanan durum arasındaki uyumsuzluktan doğmaktadır. Problemi meydana getiren durumlar çevresel ya da kişisel nedenlerden kaynaklı, geçici ya da kronik olabileceği gibi zaman sınırlı (bir işi yetiştirmek) benzer ya da ilişkili olaylar (bir patrandan gelen tekrarlayan talepler) serisi şeklinde de olabilir. Problem tek boyutta ne sosyal çevrenin ne de bireyin özelliği şeklinde görülebilir. Sürekli değişim içerisinde bulunan çevresel değişkenler ve kişi arasındaki karşılıklı ilişkinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. “Problem” kavramı kişiden kişiye değişebildiği için aynı olaya farklı kişiler farklı tepkiler gösterebilirler. Dolayısıyla, bir kişi için “problem” teşkil eden bir durum ve olay, diğer bir kişi için aynı anlama gelmeyebilir (Ülker, 2011).

Problemler, yapı ve özellikleri açısından farklılık göstermekte, süreleri itibari ile kısa veya uzun, basit veya karmaşık olabildiği gibi duygusal, bedensel ve ekonomik kaynaklı da olabilmektedir. Bununla birlikte her problemin temelde üç özelliği vardır. Bunlar bireyin belirlediği amaç, amaca giden yolda karşılaşılan engel ve bireyi amaca ulaşması için harekete geçiren içsel gerginliktir (Danışık, 2005).

Bireyin mutluluğu ve huzuru problemleri etkili bir şekilde çözebilmesiyle bağlantılı olduğu için, bireyin karşılaştığı problemlerin, büyük ya da küçük, basit veya karmaşık ve hangi alanda olduğundan daha çok, bu problemlerin yarattığı gerginlik ve bu gerginliğin giderilmesi daha önemli hale gelmektedir (Danışık, 2005).

Problem kavramı ile ilgili literatür incelendiğinde araştırmacılar tarafından yapılmış farklı tanımlamalar görmekteyiz.

Bingham (2004) problemi “bir kimsenin, istenilen bir amaca varmak maksadıyla topladığı mevcut güçlerin karşısına çıkan engel” (Akt. Bedel, 2011),

Dewey, “insan zihnini karıştıran, ona meydan okuyan ve inancı belirsizleştiren her şey”, Saygılı ise, “cevabı aranan bir soru, giderilmek istenen bir güçlük” olarak tanımlamaktadır (Akt. Çetinkaya, 2013).

Heppner ve Krouskopf (1987) problem çözmeyi, bireyin yaşamı boyunca karşısına çıkan ve çıkma ihtimali olan, bireyde engel yaratan, strese yol açan ve çözüm

bekleyen problemleri çözmek amacıyla bireyin gerçekleştirdiği bir dizi, bilişsel, duygusal ve davranışsal karmaşık eylemler süreci olarak ele almıştır (Akt. Çetinkaya, 2013).

Benzer şekilde Sonmaz'da (2002) yaptığı incelemeler neticesinde problem çözmeyi üç boyutta ele almıştır. Bunlar;

1. Zihinsel boyut: sorunun kişi tarafından anlaşılması, esas sorunun gün yüzüne çıkarılması, soruna dair çözüm yollarının ortaya koyulması ve sonuçları itibari ile en uygun çözüm yoluna karar verme gibi bilişsel işlevleri içeren boyuttur. Problemin ortaya koyulduğu süreçte denilebilir.
2. Duygusal boyut; özellikle kişilerarası sorun çözme sürecinde bireylerin hem kendi duygularını hem de karşısındaki kişilerin duygularının farkına varması, bunları tanınması ve sağlıklı sonuca ulaşmak için uygun tepkileri geliştirmesini içeren boyuttur. Bu boyutta birey problemin çözüm süresince ne gibi engellerle karşılaştığı ve bu engellerin bireyde nasıl bir gerilim yarattığının farkında olması ve bu gerilimle baş etme sürecini de içerir.
3. Sosyal boyut ise; problem çözme sürecinde kişinin yazılı kaynaklara başvurma, uzman kişilerin görüşlerini alma ve hatta aynı problemle karşılaşmış kişilerden nasıl çözüme ulaştıkları ile bilgi alma gibi sosyal eylemleri içerir (Sonmaz, 2002).

Literatürde problem çözme terimi için; sosyal problem çözme, kişilerarası ilişkilerde problem çözme, kişilerarası zihinsel problem çözme ve kişisel problem çözme gibi terimleri sıklıkla kullanılmaktadır. En çok tercih edilen ise sosyal problem çözme terimidir (Danışık, 2005). Sosyal problem çözme terimi, problem çözmenin gerçek dünyada, günlük hayatta karşılaşılan durumlar için kullanılır (D' Zurilla ve Maydeu-Olivares, 1995).

Sosyal problemler, bireyin işlevselliğini etkileyen sosyal içerikli konuları kapsamaktadır. Bu sorunlar kişinin zihinsel, iyilik hali, hareketler ve ruhsal problemler gibi "kişisel-işsel sorunlar" evlilikteki çatışmalar, alevi tartışmalar, iş ortamındaki olumsuzluklar gibi "kişilerarası sorunlar" arabanın bozulması, sosyo ekonomik problemler, hırsızlık gibi somut fakat "kişisel olmayan sorunlar" ve ırkçılık, suç oranında artış, trafikte yaşayan sorunlar ve siyasetteki sorunlar gibi "toplumsal sorunlar" (societal problems) olmak üzere dört başlık altında toplanır. Bireyin günlük

hayatta karşılaştığı sorunlu olaylara karşı etkili bir başa çıkma yeteneği geliştirmesi önemlidir. Bunun için maksatlı, realist, çaba gerektiren, amaca yönelik bilişsel etkinlikleri sergilemesi gerekir (D' Zurilla, Nezu ve Maydeu-Olivares, 2004; Akt, Çekici,2009).

İlk kez D'Zurilla and Goldfried (1971), tarafından geliştirilen Sosyal problem çözme modelinin kavramsal çerçevesinde kişilerin problemlerle nasıl daha iyi başa çıkabilecekleri bir dizi prensiplerle detaylandırılmış ve kişilerin çeşitli sosyal durumlarda karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelmelerini ve başarı ile çözmelerini artırmayı amaçlamıştır. Sosyal problem çözme modeli, günlük yaşamda yaşanan birçok sorun için kullanılmaktadır (Muravski,2007).

D' Zurilla ve Maydeu-Olivares (2004)'e göre, sosyal problem çözme, kişinin günlük yaşamda karşılaştığı problemlerle başa çıkmak için etkin ve uygun çözüm yollarını belirlemek ve bulmak üzere bağımsız bir şekilde kendisinin oluşturduğu bilişsel-davranışsal girişimleridir. Bu tanım problem çözmenin aynı zamanda bilinçli, mantıklı, çaba gerektiren ve bir amaç doğrultusunda yapılan davranışları içerdiğine vurgu yapar. D'Zurilla ve Goldfried (1971) sosyal problem çözme modeli, “probleme yönelme” ve “problem çözme becerileri” olmak üzere iki ana ögeden oluştuğunu ifade etmişlerdir. (Akt. Bedel, 2011) Bu model daha sonra D'Zurilla ve Nezu tarafından genişletilmiş ve yeniden işlenerek, sosyal problem çözme becerisinin kısmen bağımsız iki genel bileşeni “probleme yönelim” ve “problem çözme becerileri” olduğunu belirtmişlerdir (D' Zurilla et all, 2004)

2.3.1. Problem Çözme Süreci

Problem çözme süreci, bireyin ulaşmak istediği hedefi ve bu hedefe ulaşma yollarını algıladığı zaman başlar. Hedef ulaşmak için, aradaki güçlüklerin üstesinden gelinmesi, çözüme ulaştırılması gerekir. Bu süreçte, sorunun ortadan kaldırılması ve belirsizliklerin giderilmesi amaçlanır. Problem çözme süreci, karmaşık bir süreçtir ve bilişsel, davranışsal ve duygusal farklı birçok etkinliği içerir. Karşılaşılan problemin

zorluk ve karmaşıklığına bağlı olarak da çözüm süreci değişiklik gösterir (Çınar, Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2009).

Araştırmacılar sorunlarla baş etmede problem çözme becerilerinin önemine inanarak bu süreci çeşitli şekillerde aşamalandırmışlardır.

D' Zurilla ve Maydeu-Olivares, (1995)'ya göre problem çözümü, belirli bir problemin çözümünde en iyi ve en çok uyumlu çözümlerin bulunması olasılığını artırmak için rasyonel problem çözme becerilerinin ve tekniklerinin araştırılmasını içerir. Ayrıca, bireyin probleme olan olumlu ya da olumsuz yaklaşımı çözüm sürecini etkilemektedir.

D'Zurilla and Nezu'ya (1982) göre etkin problem çözme süreci;

1. Probleme yönelim
2. Problemin anlaşılması ve formüle edilmesi,
2. Alternatif yolların ortaya çıkarılması,
3. Karar verme,
4. Çözümün uygulanması ve doğruluğunu kanıtlama olmak üzere birbirini izleyen beş aşamadan oluşmaktadır (Akt. Murawski, 2007).

Ross ve Kennedy (1990) de problem çözme becerileri üzerinde çalışmış ve D' Zurilla ve Maydeu-Olivares'in çalışmalarına problemi analiz etme ve daha önce çözülmüş problemlerle karşılaştırma aşamalarını ekleyerek şöyle sıralamıştır;

1. Anlamak
2. Analiz etmek
3. Çözülmüş problemlerle karşılaştırmak
4. İşlem yollarını söylemek
5. Uygulamak
6. Kontrol etmek (Akt.Sezgin, 2001)

2.3.2. Problem Çözme Becerileri

Problem çözme becerisi; en genel anlamıyla günlük hayatta yaşanan karmaşık sorunların çözümünde kullanılan beceriler olup, bireyin karşılaştığı sorunlarla baş edebilme yeteneğini içerir. Problem çözme becerisi öğrenilebilen davranışlardır ve bireyin yetiştiği sosyo-kültürel çevrede bu becerileri öğrenmesinde önemli bir faktördür (Enç, 1982).

Hayat problemlerle doludur, fakat Helen Keller'in dediği gibi aynı zamanda çözümlerle de doludur. Bireyler stresli birçok zorluklarla karşılaşabilir ve çeşitli değişiklikler yaparak bu zorlukların üstesinden gelebilirler. Araştırmalar, zorlu problemleri çözümlerle stresli durumlara daha kolay uyum sağlayan kişilerin daha az depresyon deneyimlediklerini, fiziksel iyiliklerini artırdıklarını ve yaşam kalitelerinin daha iyi olduğunu göstermiştir. Bu kişiler etkin problem çözme becerisine sahip bireyler olarak kabul edilmektedir. Bu kişiler; tehditlere karşı tepki vermek yerine, fırsatları aramaya odaklanırlar, stresli durumların üstesinden gelebilecekleri konusunda kişisel güvenleri vardır, zorlu problemler üzerinde görmezden gelme, ani çözüm bulma veya olumsuz duygusal tepki vermek yerine çözüme nasıl ulaşacakları konusunda düşünürler ve plan kurarlar. Bunlar doğuştan sahip olduğumuz değil, öğrenebilen becerilerdir (Nezu, Nezu ve Dzurilla, 2013).

Nezu, Nezu ve Dzurilla'ya göre problem çözme becerileri etkin ve etkin olmayan şekilde ikiye ayrılır. Etkin problem çözme becerilerine sahip olan kişiler stres yaratan durumların üstesinden başarılı bir biçimde gelen kişilerdir ve soruna karşı olumlu bir yönelim gösterirler, ayrıca problemin çözümünü planlı bir şekilde yaparlar (Nezu, et al, 2013).

Probleme pozitif yönelim bir dizi davranışları içerir. Bunlar;

- Problemi ve olumsuz duygusal tepkileri tehdit olarak değil bir mücadele, meydan okuma olarak görürler,
- Gerçekçi bir iyimserlikle problemlerin çözülebileceğine inanırlar,
- Bireysel olarak zorlukların üstesinden gelebileceklerine dair öz güvenleri vardır,
- Zorlukların karşısında çabaya ve sürekliliğe inanırlar,
- Problemlerin çözümüne kendilerini adarlar.

Etkin problem çözme becerileri aynı zamanda problemin çözümünü planlı bir şekilde yapılmasını da gerektirir. Planlı problem çözme stili, problemler üzerinde düşünmeyi ve çözümünde sistemli yolların izlenmesini içerir. Bu yaklaşımı uygulayan bireylerin özellikleri:

- Gerçekçi hedefler koyarlar, hedeflere ulaşmalarına engel olacak durumların varlığını tespit etmeye çalışırlar,

- Yaratıcı bir şekilde engelleri aşmak için gerekli çok sayıda yol üzerinde düşünürler,
- Belirledikleri etkin çözüm fikirlerinin avantajlarını ve dezavantajlarını karşılaştırırlar (Nezu, et all, 2013).

Diğer tarafta etkin olmayan problem çözme becerilerini uygulayan kişiler olumsuz problem yönelimi eğilimindedirler ve problemleri tepkisel-dikkatsiz veya problemi yok sayma stillerini uygularlar. Bu kişiler;

- Sorunları iyilik hallerine yönelik olarak tehdit olarak algırlarlar,
- Sorunlarla baş edebileceklerine dair şüpheleri vardır,
- Problemlerle karşılaştıklarında duygusal anlamda çıkmaza girerler (Nezu, et all, 2013)

Problem çözme becerisi, kişinin, geçmiş yaşantısı, değerleri, algı gücü ve problem karşısında takındığı tavır gibi bireysel faktörlerden ve sosyo-ekonomik durumu ya da sosyal sınıf, ailenin çocuk yetiştirmede uyguladığı tutum ve davranışlar, eğitim ve öğretim gibi toplum hayatında sonradan kazandıkları toplumsal faktörlerden etkilenmektedir (Develioğlu, 2006).

2.4. SOSYAL DESTEK

Sosyal desteğin teorik temeli Kurt Lewin'in Alan Kuramı ve davranış tanımına dayanmaktadır. Lewin'e göre psikolojik çevrenin tüm bileşenleri davranışı etkiler, davranış dış durumların anlatımıdır, davranış psikolojik çevrede oluşan değişimdir. Bu tanımdan yola çıkarak bireyin olumsuzlukları bertaraf edebilmesi onun psikolojik çevresinde değişiklik yapmasına yardımcı olmakla mümkün olabilir. Bireyin sahip olduğu sosyal destek kaynakları; yakın çevresini oluşturan ailesi, dostları, öğretmenleri, mesai arkadaşları ve daha geniş bir çemberde ise aidiyet hissettiği topluluklar ve içinde yaşadığı toplumdan oluşmaktadır (Yıldırım, 1997).

Sosyal destek dört boyutta açıklanabilir:

- **Duygusal Destek:** Bireyin sevgi görme ihtiyacı başta olmak üzere tüm duygusal ihtiyaçlarının tatminine yönelik olan desteği içerir.
- **Araç Desteği:** Para başta olmak üzere tüm somut yardımları içerir.
- **Bilgisel Destek:** Yaşanan problemin çözümüne, sorunun ortadan kalkmasına yönelik önerileri ve desteği içerir.
- **Yaygın Destek:** Birlikte vakit geçirme, sosyal paylaşım gibi eylemleri içerir.
-

Hayatın olağan akışına uygun rutin değişimler veya olağanüstü değişimler bireyin sosyal destek düzeyleri üzerinde doğrudan etki sahibidir. Yaşça çok büyük bir aile bireyinin kaybı doğal bir sondur ama birey üzerindeki çok büyük fark yaratabilir. Aile içerisinde yaşanan çatışmalar, boşanma, istemsiz taşınma veya göç, kültürel olarak farklı aidiyetleri olan bir bireyle evlenme gibi durumlar sosyal destek düzeylerinde düşüşe neden olan olaylara örnek olarak verilebilir.

2.4.1. Sosyal Desteğin İşlevleri

Sosyal destek sistemi, bireyin karşılaştığı sosyolojik ve psikolojik sorunların çözümünde, zor durumlarla başa çıkabilmesinde güçlü bir kaynaktır. Kaplan'a göre (1974) sosyal destek sistemlerinin bilinmesi bireylere; psikobiyolojik kaynakların harekete geçirilmesinde, arzu ve beklentilerinin karşılanmasında, yetenek kazanmasında, ihtiyaç duyduğu maddi kaynaklara ulaşmasında, bilgiye ulaşmasında yardımcı olmaktadır. House ise (1985) sosyal destek sistemlerinin bireylere; bireyi olumsuz durumların ortadan kaldırılmasında veya etkisinin azaltılmasında, (b) olumsuzluk karşısında dayanma gücünün arttırılmasında, stres kaynaklarına karşı kısmen veya tümüyle tampon görevi yaparak yardım eder (Görgü, 2005). Sosyal destek ile sağlık ilişkisini açıklayan iki farklı model vardır:

1. Temel Etki Modeli: Modele göre sağlanan sosyal desteklerin fiziksel sağlık da dahil olmak üzere bireyin tüm sağlığı üzerinde doğrudan bir etkisi vardır. Sosyal destek varlığı bireyin iyi oluşuna ve sağlığına olumlu katkı sağlarken, yokluğu ise olumsuz bir duruma sebep olmaktadır (Cohen ve Wills, 1985).

2. Tampon Modeli: Model, temel etki modelinin aksine sosyal desteğin stres yaratan bir durum ile karşılaşılmadığı sürece olumlu bir etkisinin olmayacağını iddia eder. Destek yalnızca stresin ortaya çıkmasına sebep olan olay ve koşullarla başa çıkmayı kolaylaştırıp, olası zararları azaltan bir etkiye sahiptir, tampondur (Cohen ve Wills, 1985)

2.4.2. Engelli Çocuk ve Sosyal Destek

Engelli çocuk aile içinde uyum sorunlarına neden olabilmektedir (Özgüven, 2000). Aile içerisinde hastalığı ve engeli bulunan bir bireyin varlığı; aile bireylerinin tamamının uyumunu etkileyebilmekte ve dengelerin sarsılmasına yol açabilmektedir (Yörükoğlu, 1998).

İnsan eliyle değiştirilmesinin ve düzeltilmesinin imkanı olmayan ve süreklilik gösteren yetersizlikler, ailelerin işlevlerini sınırlandırarak, güçlük çekmelerine neden olabilmektedir (Kaner, 2004). Çocuklarının durumuna ilişkin yeterli bilgi edinememe, karşılaştıkları durumun başkalarına açıklamasında güçlük çekme, çocuğun sahip olduğu davranışsal sorunlar ve sağlık sorunları, çocuğun varsa tedavisi, eğitimi ve hayat konforunun korunması gibi konularda farklı farklı uzmanlarla görüşme gerekliliği, çocuk için eğitim kurumu arayışı, diğer insanlara göre daha fazla zaman, para ve enerji ihtiyacı ve geleceğe yönelik kaygılar aileler için stres kaynaklarından bazılarıdır (Kavak, 2007).

Ailelerin tüm bu zorluklarla başa çıkabilme gücü ve yeteneği sosyal destek mekanizmaları ile paralellik göstermektedir. Arkadaşlığın, yalnız olunmadığının hissedilmesinin önem kazandığı bir süreçtir. İhtiyaç duyulan destek geniş aile çevresinden ve yakın çevreden alınabileceği gibi psikolojik danışma guruplarında diğer

anne ve babalardan da alınabilmektedir (Akkök, 2003).

Sosyal destek; zorlu bir durumla karşı karşıya kalan bireyin çevresinden sağladığı maddi ve manevi yardım olarak tanımlanmaktadır (Eker ve ark., 2001). Sosyal destek, ihtiyaç duyulan hizmet ve malzemelere ulaşımı sağlayarak duygusal rahatlığa ulaşımı sağlar. Sorunlarla başa çıkmayı sağlayacak olan bilgiye ulaşımı sağlayarak rehberlik eder. Bu bağlamda otizm spektrum bozukluğu olan çocuk sahibi ailelere performanslarını geliştirecek şekilde geribildirimler sunar. Günlük yaşamda ve ihtiyaç halinde bireyler arası iletişimi sağlayarak stresin olumsuz etkilerine karşı korur (Kaner, 2004). Özellikle engelli çocuğa sahip ailelerin sürekli kaygı yaşamamaları için bu kaynaklardan destek almaları oldukça önemlidir.

2.5. YAŞAM DOYUMU

Bireyin isteklerinin, beklentilerinin ve gereksinimlerinin karşılanmasını açıklayan bir kavramdır. Beslenme, barınma, seks gibi birincil ve yaşamsal ihtiyaçlarla birlikte sevmek gibi duygusal ihtiyaçlar da tatmin edilmesi gereken gereksinimleri oluşturur (Budak, 2000). Yaşam doyumu ise, bireyin yaşamının tamamına gösterilen duygusal tepkidir. Yaşam doyumu, yaşama ait belirli zaman dilimlerinin incelenmesi sonucunda da spesifik olarak elde edilebilmektedir (Terzi, 2005).

İnsanın mutlu olabilmek için hayattan bazı beklentileri vardır, bu beklentilere karşın elinde olanlar yetersiz kalabilir, beklenti ile sahip olunanın karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan yaşam doyumudur (Yoltaş, 2007). İnsanların bedensel bütünlüğü, psikolojik iyi oluşları, aile ve çevresel ilişkileri ve inançları yaşam doyumunda önemli yer tutar. Sahip olunan yaşam standartlarının tatmin etme düzeyi, mutlu hissetmek ve kendi ayakları üzerinde başka bir kaynağa ihtiyaç duymaksızın yaşamın devam ettirilebilir oluşu önemli bir yaşam doyum belirtisidir. Eğer birey kendisi haricinde bir başkasının yaşam standardı ve bakım gereksinimlerini üstleniyorsa; o kişiye sağlanan yaşam kalitesi de bireyin yaşam doyumunu etkiler (Koçoğlu, 2006).

Öznel iyi oluş, mutluluk ve iyi oluş kavramları yaşam doyumunu ile ilişkili olan ve genellikle aynı anlama gelecek şekilde kullanılan kavramlardır (Şahin, 2010).

Öznel iyi oluş tanımı; kişinin kendi hayatına ilişkin yaptığı zihinsel ve duyuşsal değerlendirmeleri içerir. Yaşam doyumu zihinsel değerlendirme boyutuna girerken, olumlu ve olumsuz duygular ise duyuşsal değerlendirme boyutunda değerlendirilir. Olumlu duygu haz ve mutlulukları kapsarken; olumsuz mutsuzlukları ve acı veren zamanları içerir. Yaşam doyumu ise yaşama dair bütün bilişsel değerlendirmeleri içerir (Yetim, 2001).

Yaşam doyumu ve öznel iyi oluş arasındaki ilişki Eryılmaz (2010) tarafından formülleştirilmiştir: Öznel İyi Oluş = (Yaşam Doyumu + Olumlu Duygu) - Olumsuz Duygu

Neugarten (1974) yaşam doyumu yüksek seviyelerde olan bireylerin ortak özelliklerini sıralamıştır: Gerçekleşeceğine inandıkları amaçlara sahiptirler, günlük hayatlarından keyif almayı bilirler, geçmişe yönelik sorumluluktan kaçınmazlar, hayatlarına olumlu bakarlar, başkalarının ve hatta kendileri tarafından çirkin olarak tanımlanan özellikleri ile barışıktırlar (Neugarten, 1974).

-

2.5.1. Ebeveynlerin Yaşam Doyumuna İlişkin Araştırmalar

Akarsu (2014) tarafından zihinsel engelli çocuğu olan anne babalar ile yapılan araştırmada; çalışan anne babaların yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu, gelir seviyesinin artışına paralel olarak yaşam doyumunun da iyileştiği, çocuğun engel düzeyinin artışının yaşam doyumunu düşürdüğü saptanmıştır (Akarsu, 2014).

Sarıkaya (2011) zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynler ile gerçekleştirdiği araştırmada; sosyal destek arama ölçeğinde annelerin babalara oranla önemli ölçüde yüksek puanlar aldığını, yaşam doyumu düzeylerinde ise annelerin babalara oranla anlamlı derecede düşük puanlar aldığını saptamıştır (Sarıkaya, 2011).

Akandere ve ark. (2009) değişik engel türlerine sahip çocuk aileleri ile gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda; çocuk cinsiyetinin, anne ve babanın eğitim seviyesinin, gelir seviyesinin ve yaşlarının yaşam doyumları üzerinde etkisinin olduğunu saptamışlardır (Akandere ve ark., 2009).

Duygun ve Sezgin (2003)'in gerçekleştirdiği çalışma sonucunda zihinsel engelli çocuğu olan annelerin diğer annelere kıyasla daha yüksek stres belirtilerine sahip

oldukları, daha yüksek tükenmiş puanlarına sahip oldukları ve sosyal destek algılarının daha düşük seviyede olduğu saptanmıştır (Duygun ve Sezgin, 2003).

Deniz ve ark. (2009) gerçekleştirdikleri çalışmada durumluk ve sürekli kaygı seviyelerinin ebeveynlerin yaşam doyumlarını etkilediğini saptamışlardır (Deniz ve ark., 2009).

2.6.Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki

Yaşam doyumu bireyin tüm yaşamını kapsayan, belirli bir durum ile sınırlı olmayan tüm yaşantılardaki doyumları karşılayan bir kavramdır. Günlük ilişkiler içinde olumlu duygunun olumsuz duyguya egemen olması olarak ifade edilir (Selçuk, 2013). Bireyin yaşantıları içerisindeki doyuma ilişkin orantısızlıklar, genel olarak yaşam doyumunun düşmesine sebep olabilmektedir. Bu tip durumlarda birey destek arayışına başlar. Sosyal destekler, stres yaratan faktörü yok edemeseler de bireylerin kaygı düzeylerini azaltarak onların daha iyimser olmalarını, başa çıkmalarını, çözüm üretmelerini sağlamada yardımcı olup, bireyin çaresizlik hissi ile mücadelesini sağlamaktadır (Baltaş, 2000).

Coşkun ve Akkaş (2009) engelli çocuğu olan anaların sürekli kaygı seviyelerinin yüksek olduğunu ve sosyal destek seviyelerinin artışının kaygı seviyeleri düşürdüğünü belirlemiştir.

Kaner (2004) zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynler ile işitme engelli çocuğa sahip ebeveynlerin algıladıkları sosyal desteği, yaşadıkları stresi ve yaşam doyumlarını incelemiştir. Yaşam doyumunun, sosyal desteğin tüm alt boyutları ile ilişkili olduğu, algıladıkları sosyal destek arttıkça yaşam doyumlarının da arttığı bulunmuştur. Bu bulguya ek olarak stres düzeyinin artması ve sosyal desteğin düşük düzeyde hissedilmesinin anne babaların yaşamdan sağladıkları doyumu da düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır (Kaner, 2004).

Altıparmak (2009) 130 birey ile gerçekleştirdiği çalışmada huzurevinde yaşayan yaşlı bireylerin sosyal desteklerinin artışı ile birlikte yaşam yaşam doyumlarının da arttığını saptamıştır (Altıparmak, 2009).

Yıldırım (2017) üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ile algılanan sosyal destek ve yaşam doyumu ilişkisini incelediği çalışmayı 405 birey ile gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda yaşam doyumu puanları ile sosyal destek puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Yetkin, 2017).

Erkan (2015) yaşlılarda depresyon, anksiyete, somatizasyon, yaşam kalitesi ve algılanan sosyal destek düzeyini huzurevinde kalanlar ve kalmayanlar arasında kıyaslamalı olarak incelediği çalışma sonucunda algılanan sosyal destek arttıkça yaşam kalitesinin arttığı saptanmıştır (Erkan, 2015).

Çiftci-Tekinarslan ve Sivrikaya (2013) zihinsel engel sahibi çocuğu olan analarda algıladıkları sosyal desteğin artışıyla birlikte ailede görülen stresin ve aile yükünün azaldığını saptamışlardır.

Bahar ve ark. (2009) özel gereksinimli çocuk sahibi annelerin algıladığı sosyal desteğin artışı depresyon düzeylerini azalttığını saptamışlardır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde yapılan araştırmada kullanılan sosyal destek, problem çözüme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları açıklanacaktır.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların ebeveynlerinin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve problem çözüme becerilerinin yaşam doyumu düzeylerine etkisini ortaya koymayı amaçlayan tasvir edici bir çalışmadır. Araştırmanın modeli, “ilişkisel tarama modeli” olarak tasarlanmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ ve ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların ebeveynlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini Mayıs 2017 ile Ekim 2017 tarihleri arasında otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların ebeveynleri arasından rastlantısal olarak seçilen 105 ebeveynden oluşturmaktadır.

3.3. VERİLERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada kullanılan sosyodemografik özellikler ile Sosyal Destek Ölçeği, Problem Çözüme Becerileri Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği açıklanmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu formda (ebeveynlerin; düzenli cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, gelir düzeyi gibi) sorular bulunmaktadır (EK-1).

3.3.2. Sosyal Destek Ölçeği

1988 yılında Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley tarafından ölçek geliştirilmiştir. Envanter 12 sorudan oluşan aile, arkadaş ve özel bir insan şeklinde 3 alt ölçeği bulunmaktadır. Envanter 7'li likert tipinde olup 1,2,3,4,5,6 ve 7 şeklinde puanlanmaktadır. 1995 senesinde Eker ve Arkar tarafından ölçek Türkçe'ye uyarlanmıştır. Eker, Arkar ve Yıldız tarafından 2001 senesinde ölçeğin güvenirlik katsayısı $\alpha=0.89$ olarak saptanmıştır (Eker ve ark. 2001).

Tablo 1. Sosyal Destek Ölçeği Güvenirlik Katsayıları

	Cronbach's Alfa
Aile Desteği Alt Ölçeği	0.892
Arkadaş Desteği Alt Ölçeği	0.924
Özel Bir İnsan Desteği Alt Ölçeği	0.867
Sosyal Destek Ölçeği	0.894

Otizm spektrum bozukluğu tanısı konmuş çocukların ebeveynlerine uygulanan aile desteği alt ölçeğinin genel güvenirliği $\alpha=0.892$; arkadaş desteği alt ölçeğinin genel güvenirliği $\alpha=0.924$; özel bir insan desteği alt ölçeğinin genel güvenirliği $\alpha=0.867$ ve sosyal destek ölçeğinin genel güvenirliği $\alpha=0.894$ olarak yüksek derecede güvenilir bulunmuştur.

3.3.3. Problem Çözme Becerileri Ölçeği

Envanter 1982 yılında P.P. Heppner ve C.H. Peterson (1982) tarafından geliştirilmiştir. Envanter 35 sorudan oluşmakta olup 6'lı likert tipinde olup 1,2,3,4,5 ve 6 şeklinde puanlanmaktadır. Envanterin toplam skoru hesaplanırken 9. soru, 22. soru ve 29. Soru değerlendirilmenin dışında tutulur. Envanterin 1. soru, 2. soru, 3. soru, 4. soru, 11. soru, 13. soru, 14. soru, 15. soru, 17. soru, 21. soru, 25. soru, 26. soru, 30. soru ve 34. soru ters olarak puanlandırılır (Pamuk, 2016).

Tablo 2. Problem Çözme Becerileri Ölçeği Güvenirlik Katsayıları

	Cronbach's Alfa
Problem Çözme Becerileri Ölçeği	0.874

Otizm spektrum bozukluğu tanısı konmuş çocukların ebeveynlerine uygulanan problem çözme becerileri envanterin alfa değeri 0.874 şeklinde yüksek düzeyde güvenilir olarak belirlenmiştir.

3.3.4. Yaşam Doyumu Ölçeği

1985 senesinde Diener, Emmons, Laresen ve Griffin tarafından envanter geliştirilmiştir. Envanter 5 sorudan oluşmaktadır ve 7'li likert tipi olup 1,2,3,4,5,6 ve 7 şeklinde puanlanmaktadır. 1991 senesinde Köker ve Yetim tarafından envanter Türkçeye uyarlanmıştır. Diener ve arkadaşları ölçeğin güvenilirliğini Cronbach Alpha=.87 olarak hesaplamış olup 1993 senesinde Yetim (1993) tarafından ölçeğin güvenilirliğini Cronbach Alpha=.86 olarak bulunmuştur (Yıldırım, 2017).

Tablo 3. Yaşam Doyumu Ölçeği Güvenirlik Katsayıları

	<u>Cronbach's Alfa</u>
Yaşam Doyumu Ölçeği	0.821

Otizm spektrum bozukluğu tanısı konmuş çocukların ebeveynlerine uygulanan yaşam doyumu envanterin alfa değeri 0.821 şeklinde yüksek düzeyde güvenilir olarak belirlenmiştir.

3.3.5. Beck Depresyon Ölçeği

1961 senesinde Beck ve arkadaşları tarafından kişilerin depresif belirtilerini belirlemek amacıyla envanter geliştirilmiştir. Envanter 21 sorudan oluşan 4'lü likerti tipili olup 0,1,2 ve 3 şeklinde puanlanmaktadır. 1980 yılında Tegin tarafından ölçek Türkçeye uyarlanmış olup 1989 senesinde de Hisli tarafından ölçeğin güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği .65 ve .73 arasında olduğu saptanmıştır (Sağ, 2016).

Tablo 4. Beck Depresyon Ölçeği Güvenirlik Katsayıları

	<u>Cronbach's Alfa</u>
Beck Depresyon Ölçeği	0.838

Otizm spektrum bozukluğu tanısı konmuş çocukların ebeveynlerine uygulanan beck depresyon envanterin alfa değeri 0.838 şeklinde yüksek düzeyde güvenilir olarak belirlenmiştir.

3.4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmanın verileri Mayıs 2017 ile Ekim 2017 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmada katılımcılara; ebeveynlerin kişisel bilgilerini içeren Kişisel Bilgi Formu

(KBF), ikinci aşamada Sosyal Destek Ölçeği, üçüncü aşamada Problem Çözme Becerileri Ölçeği, dördüncü aşamada Yaşam Doyumu Ölçeği ve beşinci aşamada ise Beck Depresyon Ölçeği bulunan formlar bireylere yüz yüze görüşme yoluyla verilmiş ve veriler toplanmıştır.

3.5. İSTATİSTİKSEL ANALİZLER

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 21.0 kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin normal dağılmadığı belirlenmiştir. İki grup arasındaki farkı Mann-Whitney U testi ve ikiden fazla grup gruplar arası karşılaştırmaları da Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yaşam doyumu, problem çözme becerileri, aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek ve depresyon ölçeklerinden alınan puanlar arasındaki ilişkiye Spearman Korelasyon Analizi ile bakılmıştır. Sosyal destek ve problem çözme beceri düzeylerinin yaşam doyumu düzeyleri üzerindeki etkisini de Regresyon Analizi ile bakılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların ebeveynlerinin algıladıkları sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon ölçeklerinden toplanan verilere yer almaktadır.

4.1 Ebeveynlerin Demografik Değişkenlerinin Betimleyici İstatistikleri

Araştırmaya katılan ebeveynlerin ve otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara dair demografik değişkenlere göre dağılımları Tablo 4.1 ve Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Dağılımı (n=105)

Bireysel Özellikler	f	%
Cinsiyet		
Kadın	95	90.5
Erkek	10	9.5
Yaş		
21-29 yaş arası	11	10.5
30-39 yaş arası	49	46.7
40-49 yaş arası	32	30.5
50 yaş ve üzeri	13	12.3
Eğitim düzeyi		
Ortaokul mezunu ve altı	51	48.5
Lise mezunu	31	29.5
Üniversite mezunu ve üzeri	23	22.0
Sahip olunan çocuk sayısı		
1 çocuk	21	20.0
2 çocuk	46	43.8
3 çocuk ve üzeri	38	36.2
Gelir düzeyi		
Düşük	28	26.7
Orta	77	73.3
Çalışma durumu		
Çalışıyor	21	20.0
Çalışmıyor	84	80.0
Daha önce psikiyatrik tedavi görme durumu		
Evet	22	21.0
Hayır	83	79.0
Şuan da psikiyatrik tedavi görme durumu		
Evet	14	13.3
Hayır	91	86.7

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi; ebeveynlerin %90.5’i (n=95) kadınlardan ve %9.5’u (n=10) erkeklerden oluştuğu görülmüştür. Ebeveynlerin yaş ortalamasının 38.75 ± 7.67 olduğu, %48.5’u (n=51) ortaokul mezunu ve altı olduğu, %43.8’inin (n=46) iki çocuğu olduğu, %73.3’ünün (n=77) gelir düzeyi orta olduğu, %80.0’i (n=84) herhangi bir işte çalışmadığı, %79.0’u (n=83) daha önce psikiyatrik tedavi görmediği ve %86.7’si (n=91) şuan da psikiyatrik tedavi görmediği görülmüştür.

Tablo 4.2: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Otizmlili Çocuklarının Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Dağılımı (n=105)

Bireysel Özellikler	f	%
Cinsiyet		
Kız	28	26.7
Erkek	77	73.3
Yaş		
3-5 yaş arası	24	22.9
6-10 yaş arası	30	28.6
11-15 yaş arası	32	30.5
16 yaş ve üzeri	19	18.0
Tanı alma yaşı		
1-2 yaş	34	32.4
3-4 yaş	57	54.3
5 yaş ve üzeri	14	13.3
Eğitim alma süresi		
1-5 yıl arası	51	48.6
6-10 yıl arası	30	28.6
11 yıl ve üzeri	24	22.8

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi; otizm spektrum bozukluğu olan çocukların %73.3’ü (n=77) erkek olduğu, çocukların yaş ortalamasının 10.45 ± 5.34 olduğu, %54.3’ü (n=57) 3-4 yaşındayken otizm spektrum bozukluğu tanısı aldığı %48.6’sı (n=51) 1-5 yıldır özel eğitim aldığı görülmüştür.

4.2 Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerine İlişkin Betimleyici İstatistikleri

Ebeveynlerin sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon ölçeklerine ilişkin değişkenlere göre dağılımları Tablo 4.3’de verilmiştir.

Tablo 4.3: Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı

Ölçek	Ort. ve SS	Minimum	Maximum
Aile desteği	20.90±7.32	4.00	28.00
Arkadaş desteği	19.39±8.16	4.00	28.00
Özel bir insan desteği	15.69±7.96	4.00	28.00
Sosyal destek	55.99±18.30	12.00	84.00
Problem çözme becerileri	93.15±19.18	51.00	159.00
Yaşam doyumu	19.95±6.74	5.00	34.00
Depresyon	12.22±7.54	0.00	38.00

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; ebeveynlerin aile desteği alt ölçeğinin ortalamasının 20.90±7.32 olduğu, arkadaş desteği alt ölçeğinin ortalamasının 19.39±8.16 olduğu, özel bir insan desteği alt ölçeğinin ortalamasının 15.69±7.96 olduğu ve sosyal destek ölçeğinin ortalamasının 55.99±18.30 olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin en çok ailesinden sosyal destek aldığı görülmüştür. Ebeveynlerin problem çözme becerileri ölçeğinin ortalamasının 93.15±19.18 olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin yaşam doyumu ölçeğinin ortalamasının 19.95±6.74 olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin depresyon ölçeğinin ortalamasının 12.22±7.54 olduğu görülmüştür. Bireylerin depresyon ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları 10-16 değerleri arasında olduğu için grup hafif düzeyde depresif belirtiler gösterdiği görülmüştür.

4.3 Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Düzeylerinin Demografik Özelliklere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon düzeylerinin sırası ile cinsiyet, yaş gibi demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği test edilmiştir.

Tablo 4.4: Ebeveynlerin Cinsiyetlerine Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Aile desteği	Kadın	95	53.02	5036.50	473.50	-0.017	0.987
	Erkek	10	52.85	528.50			
	Toplam	105					
Arkadaş desteği	Kadın	95	52.62	4998.50	438.50	-0.401	0.688
	Erkek	10	56.65	566.50			
	Toplam	105					
Özel bir insan desteği	Kadın	95	52.07	4947.00	387.00	-0.963	0.336
	Erkek	10	61.80	618.00			
	Toplam	105					
Sosyal destek	Kadın	95	52.51	4988.50	428.50	-0.508	0.612
	Erkek	10	57.65	576.50			
	Toplam	105					
Problem çözme becerileri	Kadın	95	53.17	5051.00	459.00	-0.175	0.861
	Erkek	10	51.40	514.00			
	Toplam	105					
Yaşam Doyumu	Kadın	95	51.76	4917.50	357.50	-1.285	0.199
	Erkek	10	64.75	647.50			
	Toplam	105					
Depresyon	Kadın	95	54.09	5138.50	371.50	-1.132	0.258
	Erkek	10	42.65	426.50			
	Toplam	105					

Tablo 4.4’de görüldüğü gibi; ebeveynlerin cinsiyetlerine göre aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir fark olmadığı görülmüştür [$p>0.05$].

Tablo 4.5: Ebeveynlerin Yaşları ile Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi

Ölçekler		Yaş
Aile desteği	r	0.005
	p	0.963
Arkadaş desteği	r	-0.040
	p	0.688
Özel bir insan desteği	r	0.051
	p	0.602
Sosyal destek	r	0.021
	p	0.832
Problem çözme becerileri	r	-0.024
	p	0.806
Yaşam doyumu	r	0.016
	p	0.869
Depresyon	r	-0.071
	p	0.471

Tablo 4.5’de; ebeveynlerin yaşları ile ebeveynlerin aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerden alınan puanlar arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır [$p>0.05$].

Tablo 4.6: Ebeveynlerin Eğitim Düzeylerine Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doymumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	χ^2	p
Aile desteği	Ortaokul mezunu ve altı	51	46.42	2	4.801	0.091
	Lise mezunu	31	60.05			
	Üniversite mezunu ve üzeri	23	58.09			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	χ^2	p
Arkadaş desteği	Ortaokul mezunu ve altı	51	49.32	2	1.495	0.474
	Lise mezunu	31	55.87			
	Üniversite mezunu ve üzeri	23	57.28			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	Sd	χ^2	p
Özel bir insan desteği	Ortaokul mezunu ve altı	51	45.84	2	5.522	0.063
	Lise mezunu	31	59.26			
	Üniversite mezunu ve üzeri	23	60.43			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	Sd	χ^2	p
Sosyal destek	Ortaokul mezunu ve altı	51	45.62	2	5.858	0.053
	Lise mezunu	31	59.39			
	Üniversite mezunu ve üzeri	23	60.76			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	Sd	χ^2	p
Problem çözme becerileri	Ortaokul mezunu ve altı	51	57.37	2	2.715	0.257
	Lise mezunu	31	51.79			
	Üniversite mezunu ve üzeri	23	44.93			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	Sd	χ^2	p
Yaşam doymumu	Ortaokul mezunu ve altı	51	48.10	2	2.588	0.274
	Lise mezunu	31	57.98			
	Üniversite mezunu ve üzeri	23	57.15			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	Sd	χ^2	p
Depresyon	Ortaokul mezunu ve altı	51	54.17	2	1.389	0.499
	Lise mezunu	31	55.87			
	Üniversite mezunu ve üzeri	23	46.54			
	Toplam	105				

Tablo 4.6’da sunulduğu gibi; ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doymumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir fark olmadığı görülmüştür [$p>0.05$].

Tablo 4.7: Ebeveynlerin Sahip Olduğu Çocuk Sayısına Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Kruskal Wallis H Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	sd	χ^2	p
Aile desteği	1 çocuk	21	64.48	2	4.252	0.119
	2 çocuk	46	52.09			
	3 çocuk ve üzeri	38	47.76			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	sd	χ^2	p
Arkadaş desteği	1 çocuk	21	60.57	2	5.038	0.081
	2 çocuk	46	56.63			
	3 çocuk ve üzeri	38	44.42			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	Sd	χ^2	p
Özel bir insan desteği	1 çocuk	21	58.17	2	3.053	0.217
	2 çocuk	46	56.27			
	3 çocuk ve üzeri	38	46.18			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	Sd	χ^2	p
Sosyal destek	1 çocuk	21	61.79	2	4.800	0.091
	2 çocuk	46	55.68			
	3 çocuk ve üzeri	38	44.89			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	Sd	χ^2	p
Problem çözme becerileri	1 çocuk	21	47.69	2	2.915	0.233
	2 çocuk	46	49.93			
	3 çocuk ve üzeri	38	59.64			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	Sd	χ^2	p
Yaşam doyumu	1 çocuk	21	57.31	2	0.652	0.722
	2 çocuk	46	50.86			
	3 çocuk ve üzeri	38	53.21			
	Toplam	105				
Ölçek	Grup	N	S.O	Sd	χ^2	p
Depresyon	1 çocuk	21	54.62	2	0.360	0.835
	2 çocuk	46	54.21			
	3 çocuk ve üzeri	38	50.64			
	Toplam	105				

Tablo 4.7’de; ebeveynlerin sahip olduğu çocuk sayılarına göre aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir fark olmadığı görülmüştür [$p>0.05$].

Tablo 4.8: Ebeveynlerin Gelir Düzeylerine Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Aile desteği	Alt	28	44.50	1246.00	840.00	-1.746	0.081
	Orta	77	56.09	4319.00			
	Toplam	105					
Arkadaş desteği	Alt	28	41.91	1173.50	767.50	-2.266	0.023*
	Orta	77	57.03	4391.50			
	Toplam	105					
Özel bir insan desteği	Alt	28	39.66	1110.50	704.50	-2.713	0.007**
	Orta	77	57.85	4454.50			
	Toplam	105					
Sosyal destek	Alt	28	38.93	1090.00	684.00	-2.856	0.004**
	Orta	77	58.12	4475.00			
	Toplam	105					
Problem çözme becerileri	Alt	28	56.04	1569.00	993.00	-0.616	0.538
	Orta	77	51.90	3996.00			
	Toplam	105					
Yaşam Doyumu	Alt	28	43.04	1205.00	799.00	-2.025	0.153
	Orta	77	46.62	4360.00			
	Toplam	105					
Depresyon ölçeği	Alt	28	59.80	1674.50	887.50	-1.383	0.167
	Orta	77	50.53	3890.50			
	Toplam	105					

**p<0.01; *p<0.05

Tablo 4.8’de; ebeveynlerin gelir düzeylerine göre aile desteği, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir fark olmadığı görülmüştür [p>0.05].

Ebeveynlerin gelir düzeylerine göre gruplar arasında arkadaş desteği, özel bir insan desteği ve sosyal destek envanterinin puanları açısından gelir düzeyi orta olan ebeveynlerin lehine anlamlı bir fark vardır [Sırasıyla; U=767.50; U=704.50 ve U=684.00 ; p<0.05].

Tablo 4.9: Ebeveynlerin Herhangi Bir İşte Çalışıp Çalışmadıklarına Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Aile desteği	Çalışıyor	21	56.83	1193.50	801.50	-0.653	0.514
	Çalışmıyor	84	52.04	4371.50			
	Toplam	105					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Arkadaş desteği	Çalışıyor	21	56.17	1179.50	815.50	-0.537	0.592
	Çalışmıyor	84	52.21	4385.50			
	Toplam	105					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Özel bir insan desteği	Çalışıyor	21	62.62	1315.00	680.00	-1.622	0.105
	Çalışmıyor	84	50.60	4250.00			
	Toplam	105					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Sosyal destek	Çalışıyor	21	61.10	1283.00	712.00	-1.362	0.173
	Çalışmıyor	84	50.98	4282.00			
	Toplam	105					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Problem çözme becerileri	Çalışıyor	21	46.14	969.00	738.00	-1.154	0.249
	Çalışmıyor	84	54.71	4596.00			
	Toplam	105					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Yaşam dpyumu	Çalışıyor	21	59.36	1246.50	748.50	-1.071	0.284
	Çalışmıyor	84	51.41	4318.50			
	Toplam	105					
Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Depresyon	Çalışıyor	21	47.36	994.50	763.50	-0.951	0.342
	Çalışmıyor	84	54.41	4570.50			
	Toplam	105					

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi; ebeveynlerin herhangi bir işte çalışıp çalışmadıklarına göre aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir fark olmadığı görülmüştür [$p>0.05$].

Tablo 4.10: Ebeveynlerin Şuanda Psikiyatrik Destek Alıp Almadığına Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Aile desteği	Evet	14	59.93	839.00	540.00	-0.926	0.354
	Hayır	91	51.93	4726.00			
	Toplam	105					
Arkadaş desteği	Evet	14	47.25	661.50	556.50	-0.764	0.445
	Hayır	91	53.88	4903.50			
	Toplam	105					
Özel bir insan desteği	Evet	14	55.21	773.00	606.00	-0.293	0.770
	Hayır	91	52.66	4792.00			
	Toplam	105					
Sosyal destek	Evet	14	54.00	756.00	623.00	-0.132	0.895
	Hayır	91	52.85	4809.00			
	Toplam	105					
Problem çözme becerileri	Evet	14	50.11	701.50	596.50	-0.382	0.703
	Hayır	91	53.45	4863.50			
	Toplam	105					
Yaşam Doyumu	Evet	14	51.11	715.50	610.50	-0.250	0.802
	Hayır	91	53.29	4849.50			
	Toplam	105					
Depresyon	Evet	14	57.93	811.00	568.00	-0.652	0.515
	Hayır	91	52.24	4754.00			
	Toplam	105					

Tablo 4.10'da; ebeveynlerin şuanda psikiyatrik destek alıp almadıklarına göre aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir fark olmadığı görülmüştür [$p>0.05$].

Tablo 4.11: Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre Grupların Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinin Puanları Açısından Mann Whitney U Testi İle Karşılaştırılması

Ölçek	Grup	N	S.O	S.T	U	Z	p
Aile desteği alt ölçeği	Kız	28	54.41	1523.50	1038.50	-0.290	0.772
	Erkek	77	52.49	4041.50			
	Toplam	105					
Arkadaş desteği alt ölçeği	Kız	28	49.07	1374.00	968.00	-0.803	0.422
	Erkek	77	54.43	4191.00			
	Toplam	105					
Özel bir insan desteği alt ölçeği	Kız	28	55.88	1564.50	997.50	-0.585	0.559
	Erkek	77	51.95	4000.50			
	Toplam	105					
Sosyal destek ölçeği (Toplam skor)	Kız	28	53.41	1495.50	1066.50	-0.083	0.934
	Erkek	77	52.85	4069.50			
	Toplam	105					
Problem çözme becerileri ölçeği	Kız	28	54.50	1526.00	1036.00	-0.304	0.761
	Erkek	77	52.45	4039.00			
	Toplam	105					
Yaşam Doyumu ölçeği	Kız	28	46.07	1290.00	884.00	-1.408	0.159
	Erkek	77	55.52	4275.00			
	Toplam	105					
Depresyon ölçeği	Kız	28	57.79	1618.00	944.00	-0.973	0.331
	Erkek	77	51.26	3947.00			
	Toplam	105					

Tablo 4.11’de; ebeveynlerin otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarının cinsiyetlerine göre aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir fark olmadığı görülmüştür [$p>0.05$].

Tablo 4.12: Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarının Yaşları ile Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi

Ölçekler		Yaş
Aile desteği alt ölçeğinin puanları	r	-0.025
	p	0.803
Arkadaş desteği alt ölçeğinin puanları	r	-0.027
	p	0.783
Özel bir insan desteği alt ölçeğinin puanları	r	0.068
	p	0.492
Sosyal destek ölçeğinin puanları (toplam skor)	r	0.027
	p	0.781
Problem çözme becerileri ölçeğinin puanları	r	-0.091
	p	0.358
Yaşam doyumu ölçeğinin puanları	r	-0.091
	p	0.356
Depresyon ölçeğinin puanları	r	0.031
	p	0.754

Tablo 4.12’de; ebeveynlerin otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarının yaşları ile ebeveynlerin aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür [>0.05].

Tablo 4.13: Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarının Tanı Alma Yaşları ile Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi

Ölçekler		Tanı yaşı
Aile desteği alt ölçeğinin puanları	r	0.126
	p	0.202
Arkadaş desteği alt ölçeğinin puanları	r	0.005
	p	0.957
Özel bir insan desteği alt ölçeğinin puanları	r	-0.004
	p	0.967
Sosyal destek ölçeğinin puanları (toplam skor)	r	0.035
	p	0.720
Problem çözme becerileri ölçeğinin puanları	r	0.106
	p	0.283
Yaşam doyumu ölçeğinin puanları	r	-0.127
	p	0.198
Depresyon ölçeğinin puanları	r	0.046
	p	0.642

Tablo 4.13’de; ebeveynlerin otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarının tanı alma yaşları ile ebeveynlerin aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür [$p>0.05$].

Tablo 4.14: Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarının Ne Kadar Süredir Eğitim Aldıkları ile Ebeveynlerin Sosyal Destek, Problem Çözme Becerileri, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanları Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi

Ölçekler		Eğitim süresi
Aile desteği alt ölçeğinin puanları	r	-0.045
	p	0.647
Arkadaş desteği alt ölçeğinin puanları	r	-0.030
	p	0.759
Özel bir insan desteği alt ölçeğinin puanları	r	0.024
	p	0.807
Sosyal destek ölçeğinin puanları (toplam skor)	r	-0.012
	p	0.902
Problem çözme becerileri ölçeğinin puanları	r	-0.107
	p	0.277
Yaşam doyumu ölçeğinin puanları	r	-0.092
	p	0.349
Depresyon ölçeğinin puanları	r	-0.014
	p	0.890

Tablo 4.14’de görüldüğü gibi; ebeveynlerin otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarının ne kadar süredir eğitim aldıkları ile ebeveynlerin aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, problem çözme becerileri, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür [$p>0.05$].

4.4. Ebeveynlerin Problem Çözme Becerileri, Sosyal Destek, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Bulgular

Ebeveynlerin problem çözme, sosyal destek, yaşam doyumu ve depresyon ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında bir ilişki olup olmadığı Spearman Korelasyon Analizi ile araştırılmıştır ve sonuçları Tablo 4.15, Tablo 4.16 ve Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.15: Ebeveynlerin Problem Çözme Becerileri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Ebeveynlerin Sosyal Destek, Yaşam Doyumu ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi

Ölçekler		Problem çözme becerileri ölçeğinin puanları
Aile desteği	r	-0.153
	p	0.119
Arkadaş desteği	r	-0.181
	p	0.064
Özel bir insan desteği	r	-0.109
	p	0.267
Sosyal destek	r	-0.171
	p	0.082
Yaşam doyumu	r	-0.080
	p	0.418
Depresyon	r	0.176
	p	0.073

Tablo 4.15’de; ebeveynlerin problem çözme becerileri ölçeğinden aldıkları puanlar ile ebeveynlerin aile desteği, arkadaş desteği, özel bir insan desteği, sosyal destek, yaşam doyumu ve depresyon envanterlerinin puanları arasında herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür [$p>0.05$].

Tablo 4.16: Ebeveynlerin Sosyal Destek ve Depresyon Ölçeklerinden Aldıkları Puanlar İle Ebeveynlerin Yaşam Doymu Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi

Ölçekler		Yaşam doymu ölçeğinin puanları
Aile desteği	r	0.239
	p	0.014*
Arkadaş desteği	r	0.109
	p	0.268
Özel bir insan desteği	r	0.212
	p	0.030*
Sosyal destek	r	0.267
	p	0.006**
Depresyon	r	-0.447
	p	0.001**

**p<0.01; *p<0.05

Tablo 4.16'da; ebeveynlerin aile desteği, özel bir insan desteği ve sosyal destek envanterlerinden aldıkları puanlar ile ebeveynlerin yaşam doymu ölçeğinden aldıkları puanlar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır [Sırasıyla; $r=0.239$; $r=0.212$ ve $r=0.267$; $p<0.05$].

Ebeveynlerin arkadaş desteği envanterinden aldıkları puanlar ile ebeveynlerin yaşam doymu envanterinin puanları arasında herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür [$p>0.05$].

Ebeveynlerin depresyon envanterinden aldıkları puanlar ile ebeveynlerin yaşam doymu envanterinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır [$r=-0.447$; $p<0.01$].

Tablo 4.17: Ebeveynlerin Depresyon Ölçeğinden Aldıkları Puanlar İle Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiyi Spearman Korelasyon Analizi İle İncelenmesi

Ölçekler		Depresyon ölçeğinin puanları
Aile desteği	r	-0.184
	p	0.061
Arkadaş desteği	r	-0.312
	p	0.001**
Özel bir insan desteği	r	-0.206
	p	0.035*
Sosyal destek	r	-0.305
	p	0.002**

**p<0.01; *p<0.05

Tablo 4.17’de; ebeveynlerin arkadaş desteği, özel bir insan desteği ve sosyal destek envanterlerinden aldıkları puanlar ile ebeveynlerin depresyon envanterinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır [Sırasıyla; $r=-0.312$; $r=-0.206$ ve $r=-0.305$; $p<0.05$].

Ebeveynlerin aile desteği ölçeğinden aldıkları puanlar ile ebeveynlerin depresyon envanterin puanları arasında herhangi bir fark olmadığı görülmüştür [$p>0.05$]

4.5. Ebeveynlerin Sosyal Destek ve Problem Çözme Becerileri Envanterlerinden Aldıkları Puanların Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Envanterinden Aldıkları Puanlar Üzerinde Etkisinin İncelenmesi

Ebeveynlerin sosyal destek ve problem çözme becerileri envanterlerinden aldıkları puanların ebeveynlerin yaşam doyumu envanterinden aldıkları puanların üzerindeki etkisi Tablo 4.18 ve 4.19’da verilmiştir.

Tablo 4.18: Ebeveynlerin Sosyal Destek Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Üzerine Etkisinin İncelenmesi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	β	t	P	F	Model (p)	R ²
Yaşam doyumu ölçeği	Sabit	14.871	7.183	0.001	6.654	0.011	0.246
	Sosyal destek ölçeği	0.091	2.579	0.011			

Tablo 4.18’de görüldüğü gibi; ebeveynlerin sosyal destek envanterinden elde edilen puanlar ile kişilerin yaşam doyumu envanterinden elde ettikleri puanlar arasındaki ilişki anlamlı olduğu saptanmıştır [F=6.654; p=0.011; p<0.05]. Ebeveynlerin sosyal destek ölçeğinden aldıkları puanlar ebeveynlerin yaşam doyumu ölçeğinden aldıkları puanları artırmakta olduğu görülmüştür [β =0.091].

Tablo 4.19: Ebeveynlerin Problem Çözme Becerileri Ölçeğinden Aldıkları Puanların Ebeveynlerin Yaşam Doyumu Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Üzerine Etkisinin İncelenmesi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler	β	t	P	F	Model (p)	R ²
Yaşam doyumu	Sabit	22.240	6.772	0.001	0.506	0.479	0.070
	Problem çözme becerileri	-0.025	-0.711	0.479			

Tablo 4.19’da görüldüğü gibi; ebeveynlerin problem çözme becerileri envanterinden elde ettikleri puanlar ile kişilerin yaşam doyumu envanterinden elde ettikleri puanlar arasındaki ilişkiyi anlamlı olmadığı belirlenmiştir [p>0.05].

BÖLÜM V

TARTIŞMA ve YORUM

Çalışmamız sonucunda orta düzey gelire sahip olan ebeveynlerin sosyal destek puanları alt gelir düzeyine sahip ebeveynlerin puanlarına oranla daha yüksek saptanmıştır.

Sosyo-ekonomik düzey ile sosyal destek arasındaki ilişkiyi inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Ekonomik düzey düştükte daha az sosyal desteğe sahip olduğu ve bu yetersizlik sebebiyle birey üzerindeki sorumluluğun ve stresin arttığı çok defa saptanmıştır. Çalışmamız literatür ile tutarlılık göstermektedir.

Coşkun ve Akkaş (2009)'ın gerçekleştirdiği çalışmada 150 engelli çocuk sahibi anneden oluşan örneklem grubunda sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki inceleme konusu yapılmıştır. Çalışma sonucunda annelerin eğitim seviyeleri yükseldikçe sosyal destek algılamalarının da yükseldiği saptanmıştır (Coşkun ve Akkaş, 2009). Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

Bursa (2010) fiziksel engelli bireylerde depresyon ve algılanan sosyal destek düzeyini inceleme konusu yapmıştır. 60 engelli birey ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda ekonomik durumunu kötü algılayanların sosyal destek puanları, ekonomik durumunu iyi algılayanlara göre daha düşük olarak saptanmıştır (Bursa, 2010). Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

Çattık (2015) gerçekleştirdiği çalışmada gelişimsel yetersizlik tanısı olan çocuk sahibi 225 ebeveyn ile gelişimsel yetersizliği olan çocuk sahibi ebeveynlerin sosyal destek ve öz yeterlik düzeyleri ile yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda gelir düzeyi artışı ile birlikte sosyal desteğin ve sosyal destekten memnuniyet düzeyinin de arttığı saptanmıştır. Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

Çalışmamız sonucunda sosyal destek ile yaşam doyumunda pozitif bir ilişki saptanmıştır. Ebeveynlerin aile desteği, özel bir insan desteği ve sosyal destek düzeyleri arttıkça yaşam doyum düzeylerinin de arttığı saptanmıştır.

Altıparmak (2009) huzurevinde yaşayan 130 birey ile gerçekleştirdiği çalışmada yaşam doyumunu, sosyal destek düzeyleri ve etkileyen faktörleri incelemiştir. Çalışma

sonucunda sosyal destek arttıkça yaşam doyumunun arttığı saptanmıştır (Altıparmak, 2009). Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

Yıldırım (2017) üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ile algılanan sosyal destek ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmayı 405 birey ile gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda yaşam doyumu puanları ile sosyal destek puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Yetkin, 2017). Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

Erkan (2015) yaşlılarda depresyon, anksiyete, somatizasyon, yaşam kalitesi ve algılanan sosyal destek düzeyini huzurevinde kalanlar ve kalmayanlar arasında kıyaslamalı olarak incelediği çalışma sonucunda algılanan sosyal destek arttıkça yaşam kalitesinin arttığı saptanmıştır (Erkan, 2015). Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

Çalışmamız sonucunda sosyal destek düzeylerinin artışı ile birlikte ebeveynlerin depresyon düzeylerinin düştüğü saptanmıştır.

Yurdakul ve Girli (1997) otizm spektrum bozukluğu veya zihinsel engelli çocuk sahibi ebeveynlerin sosyal destek ağı ve desteğin psikolojik sağlık ile ilişkisini incelemişlerdir. 139 engelli çocuk sahibi ebeveyn ve 78 herhangi bir engeli olmayan çocuk sahibi ebeveyn ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda Algılanan destekten memnuniyetin, destek sayısı arttıkça çoğaldığı ve memnuniyet derecesi ile depresyon arasında negatif bir ilişki saptanmıştır (Yurdakul ve Girli). Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

Duygun ve Sezgin (2003), zihinsel engeli olan çocuk sahibi 118 anne ve herhangi bir engeli olmayan çocuk sahibi 121 anne ile gerçekleştirdikleri çalışmada algılanan sosyal desteğin tükenmişlik düzeyi ile ilişkisini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda sosyal destekten yeterince yararlanamamanın, zihinsel engelli çocuk sahibi anneleri tükenmişliğe eğilimli bir hale getirdiğini saptamışlardır (Duygun ve Sezgin, 2003). Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

Akkaş ve Coşkun (2009) çalışmalarında sosyal destek düzeyiyle sürekli kaygı düzeyleri arasında ters yönlü bir ilişki saptamışlardır (Akkaş ve Coşkun, 2009). Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

Sencar (2007), otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocuk sahibi 172 anne ve herhangi bir engeli olmayan çocuk sahibi 172 anne ile gerçekleştirdiği çalışmada

algılanan sosyal desteğin genişliği ve sosyal destekten memnuniyet düzeyi artışı ile birlikte stres düzeyinin düştüğünü saptamıştır (Sencar, 2007). Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

Topçu (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada travmatik yaşantıları olan kadınlarda sosyal destek türleri ile depresyon arasındaki ilişki inceleme konusu yapılmış, bu doğrultuda 150 kadından oluşan bir örneklem grubu ile çalışılmıştır. Çalışma sonucunda sosyal destek puanları ile depresyon düzeyi arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır (Topçu, 2015). Çalışmamız, bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ ve ÖNERİLER

6.1. Sonuç

- ✓ Orta gelire sahip ebeveynlerin arkadaş desteği, özel bir insan desteği ve sosyal destek ölçeklerinden aldıkları puanların alt gelire sahip ebeveynlerin arkadaş desteği, özel bir insan desteği ve sosyal destek ölçeklerinden aldıkları puanlara oranla daha yüksek olduğu saptanmıştır.
- ✓ Ebeveynlerin aile desteği, özel bir insan desteği ve sosyal destek ölçeklerinden aldıkları puanlar arttıkça ebeveynlerin yaşam doyumu ölçeğinden aldıkları puanlarda artmakta olduğu saptanmıştır.
- ✓ Ebeveynlerin depresyon ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça ebeveynlerin yaşam doyumu ölçeğinden aldıkları puanlarda düşmekte olduğu saptanmıştır.
- ✓ Ebeveynlerin arkadaş desteği, özel bir insan desteği ve sosyal destek ölçeklerinden aldıkları puanlar arttıkça ebeveynlerin depresyon ölçeğinden aldıkları puanlarda düşmekte olduğu saptanmıştır.
- ✓ Ebeveynlerin sosyal destek ölçeğinden aldıkları puanlar ebeveynlerin yaşam doyumu ölçeğinden aldıkları puanları artırmakta olduğu görülmüştür.

6.2.Öneriler

Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukların ebeveynlerinin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve problem çözme becerilerinin yaşam doyum düzeylerine etkisini ortaya koyabilmek adına yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar ışığında gelecekte yapılacak araştırmalara ilişkin şunlar önerilebilir:

- ✓ Bu araştırma, İstanbul ilinde yaşayan çocuğu otizm spektrum bozukluğu tanısı almış 105 ebeveynli örnekleme yapılmış olup daha fazla örnekleme kapsamlı bir araştırma yapılması,
- ✓ Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukları olan ebeveynlerin yaşadığı kaygı ve stres sebebiyle aile destek eğitimlerine yönelik çalışmalar yapılması,
- ✓ Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocukları olan ebeveynlerin, hele annelerin ve çocuğa bakım vermekle sorumlu kişilere özel eğitime gereksinimi olan çocukların eğitimi hakkında eğitimler verilmesi,
- ✓ Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış olan çocuklara sunulan devlet desteğinin artırılması çocuğun sadece rehabilitasyon merkezlerinden alınan eğitimin dışında sosyalleşmelerini sağlayacak farklı eğitim kurumlarından da destek alması sağlanması,
- ✓ Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlerin ihtiyaç duyduklarında psikososyal desteğin rehabilitasyon merkezlerinde sağlanması,
- ✓ Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocuğa sahip ebeveynlere toplum ruh sağlığı merkezlerinde görev yapan psikologlar tarafından danışmanlık hizmetlerinin verilmesi,
- ✓ Araştırma sonuçlarının, kontrol grubu kullanılarak sağlıklı çocuklara sahip ebeveynlerle karşılaştırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akandere, M., Acar M. ve Baştuğ, G. (2009).** Zihinsel ve fiziksel engelli çocuğa sahip anne ve babaların yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 24-32.
- Akarsu, Ö. (2014).** Zihinsel yetersiz çocukların aile yükü, özbakım becerileri, annelerinin yaşam doyumu ve etkileyen faktörler. *Yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne.*
- Akkök, F. (2003).** Farklı Özelliğe Sahip Olan Çocuk Aileleri ve Ailelerle Yapılan Çalışmalar: Özel Eğitime Giriş. Editör: Ayşegül Ataman. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Akkök, F. ve ark. (1992).** Bir Otistikle Yaşamak. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Aksoy, B. (2003).** Problem Çözme Yönteminin Çevre Eğitiminde Uygulanması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2 (14); 83.
- Albayrak, H. (2015).** Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Stresle Başa Çıkma Tutumları. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Altay, B ve Avcı, İ. (2009).** Huzurevinde Yaşayan Yaşlılarda Özbakım Gücü ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki. *Dicle Tıp Dergisi*. 36 (4), 275-282.
- Altıparmak, S. (2009).** Huzurevinde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Yaşam Doyumu Destek Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, 23 (3); 159-164.
- Ardahan, M. (2006).** Sosyal Destek ve Hemşirelik. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 9(2), Erzurum.
- Aydoğan, A., Danca, N. (2000).** Özürlü Çocuğa Sahip Anne Babaların Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Çocuk Forumu Dergisi*. 3(2), 25-31
- Bedel, A. (2011).** Kişilerarası Sorun Çözme Beceri Eğitiminin Ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarına Etkisinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Bingham, A. (2004).** *Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi*. (Çev. Ferhan Oğuzkan). İstanbul:MEB Yayınları.

- Budak, S., (2000).** Psikoloji Sözcüğü, Bilim Ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Bursa, D. (2010).** Fiziksel Engelli Bireylerde Depresyon ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Cohen S & Wills T A. (1985).** Stress, Social Support, And The Buffering Hypothesis. Psychol. Bull. 98:310-57.
- Coşkun, Y. & Akkaş, G. (2009).** Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişki. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Kefad), 10 (1), 213-227.
- Çattık, M. (2015).** Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocukların Ebeveynlerinin Sosyal Destek ve Öz Yeterlik Düzeyleri İle Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- Çekici, F. (2009).** Problem Çözme Terapisine Dayalı Beceri Geliştirme Grubunun Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Problem Çözme Becerileri, Öfkeyle İlişkili Davranış ve Düşünceler ile Sürekli Kaygı Düzeylerine Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Çetinkaya, Ş. (2013).** Lise Öğrencisi Erkek Ergenlerde Problem Çözme Eğitiminin Problem Çözme Becerisi, Kişilerarası İlişki Tarzı ve Öfke Kontrolü Üzerinde Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Çınar, O., Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y. (2009).** Öğretmenlerin Problem Çözme Becerileri. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2): 215-226.
- Çiftci-Tekinarslan, İ. ve Sivrikaya, T. (2013).** Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerde Stres, Sosyal Destek ve Aile Yüğü, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi. 14(2), 17-29.
- D' Zurilla, J.T., Maydeu-Olivares, A. (1995).** Conceptual and Methodological Issues in Social Problem-Solving Assessment. Behavior Therapy, 26:409-432.
- Danışık, D.N. (2005).** Ergenlerin Sürekli Öfke İfade Tarzları ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi

- Deniz, M. E., Dilmaç, B. ve Arıca, O. T. (2009).** Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin durumluk-sürekli kaygı ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 953-968.
- Develioğlu, M. (2006).** Problem Çözme Becerileri Yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Duygun, T. (2001).** Zihinsel Engelli ve Sağlıklı Çocuk Annelerinde Stres Belirtileri Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Algılanan Sosyal Desteğin Tükenmişlik Düzeyine Olan Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Duygun, T., Sezgin, N. (2003).** Zihinsel Engelli ve Sağlıklı Çocuk Annelerinde Stres Belirtileri, Stresle Başa Çıkma Tarzları vve Algılanan Sosyal Desteğin Tükenmişlik Düzeyine Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*.
- Dündar, S. (2008).** Polislerin umutsuzluk düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10(3),77-92.
- Ege, P. (2006).** Farklı Engel Gruplarının İletişim Özellikleri ve Öğretmenlere Öneriler. *Özel Eğitim Dergisi*, Ankara, 7(2), 1-23.
- Eker, D., Arkar, H. ve Yıldız, H. (2001).** Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı Geçerlik ve Güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1):17-25.
- Enç, M. (1982).** *Eğitim Ruhbilimi*. İstanbul: Aka Kitabevi.
- Eracar, N. (2003).** Farklı gelişen çocukların aileleriyle eğitim sağaltım çalışmaları. Kulaksızoğlu A (Ed) (2003). Farklı gelişen çocuklar, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2000).** *Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği*. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Eryılmaz, A. (2010).** Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3).
- Görgü, E. (2005).** 3-7 Yaş Arası Otistik Çocuğa Sahip Olan Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kalaycı, N. (2001).** *Sosyal Bilimlerde Problem Çözme ve Uygulamalar*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kaner, (2004).** *Engelli çocukları olan ana-babaların stres, sosyal destek ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri.
- Kavak, S. (2007).** Algılanan Aile Yakınları Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi ve 0-8 Yaş Arası Engelli Çocuğu Olan Annelerin Yakınlarından Aldığı Desteği Algılamaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koçoğlu, D. (2006).** Konya Kent Merkezinde Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Yaşam Kalitesinde Sağlıkta Sosyoekonomik Eşitsizlikler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Korkut, F. (2002).** Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 177-184.
- Köroğlu, E. (2013).** DSM-V Tanı Kriterleri. Ankara: Hyb yayın.
- Köroğlu, E. (2013).** Psikiyatri El Kitabı. Ankara: Hyb yayın.
- Murawski, M.E. (2007).** Problem Solving and the Management of Obesity in Women from Underserved Rural Settings. (Unpublished Doctorate Thesis), Florida: University of Florida.
- Nezu, A.M., Nezu, C.M., and D’Zurilla, T.J. (2013).** Problem-Solving Therapy: A Treatment Manual. NewYork: Springer Publishing Company.
- Ordu, F. (2005).** Farklı Gelişen Çocukların Tanımlanması ve Eğitimi. İstanbul: Armoni Yayıncılık.
- Özbey, Ç. (2005).** Otizim ve Otistik Çocukların Eğitimi. İstanbul: İnkılap Yayıncılık.
- Özer, M., & Karabulut, Ö. Ö. (2003).** Yaşlılarda yaşam doyumunu. *Geriatrı*, 6(2), 72-74.
- Özgüven, İ., E. (2000).** Evlilik ve Aile Terapisi. Ankara: PDREM Yayınları.
- Pamuk, S. (2016).** Farklı Anne Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Kendini Toparlama Gücüne, Problem Çözme Becerilerine ve Karar Verme Davranışlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.

- Sağ, B. (2016).** Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ve Pozitif Algının, Psikolojik Dayanıklılık, Depresyon ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Sarıkaya, S. (2011).** *Zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin stresle başa çıkma düzeylerinin ve yaşam doyumlarının incelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sencar, B. (2007).** Otistik Çocuğa Sahip Ailelerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Sezgin, E. (2011).** Problem Çözme Becerisi Ölçeğinin Geliştirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sonmaz, S. (2002).** Problem Çözme Becerisi ile Yaratıcılık ve Zeka arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, 128s (yayımlanmamış).
- Terzi Ş. (2005).** Öznel İyi Olmaya İlişkin Psikolojik Dayanıklılık Modeli. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Top, F. (2009).** Otistik Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadıkları Sorunlar ile Ruhsal Durumlarının Değerlendirilmesi: Niteliksel Araştırma. *Çocuk Dergisi* 9(1):34-42.
- Topçu, Ö. (2015).** Travmatik Yaşantıları Olan Kadınlarda Sosyal Destek Türleri İle Depresyon Düzeyi Ve Antidepresan Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi.
- Türkmen, M. (2001).** Öznel İyi Oluşun Yapısı ve Anababa Tutumları, Özsaygı ve Sosyal Destekle İlişkisi Bir Model Sınaması. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ülker, G. (2011).** Evlilik Çatışmasının Sıklık ve Yaygınlığının Bazı Değişkenlere Göre Yordanması. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Ünüvar, A. (2003).** Çok Yönlü Algılanan Sosyal Desteğin 15-18 Yaş Arası Lise Öğrencilerinde Problem Çözme Becerileri ve Benlik Saygısına *Etkisi*. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya*
- Yıldırım, İ. (2004).** Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Revizyonu. *Eğitim Araştırmaları. Sonbahar. Yıl:5. Sayı:17.*
- Yıldırım, T. (2017).** Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı İle Algılanan Sosyal Destek ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Yoltaş, A.R. (2007).** Öğretmen Adaylarının Yaşam Doyumu ve Depresyon Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yörükoğlu, A. (1998).** Çocuk Ruh Sağlığı (22. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

EK-1

SOSYODEMOGRAFİK VERİ FORMU

- 1.Cinsiyetiniz : Kadın() Erkek()
- 2.Yaşınız : ()
- 3.Kaç Çocuğunuz Var? : ()
4. Gelir Düzeyiniz : Düşük() Orta() Yüksek()
- 5.Eğitim Durumunuz : İlkokul Mezumu() Ortaokul Mezumu()
Lise Mezumu() Üniversite Mezumu() Yüksekokul Mezumu()
- 6.Mesleğiniz :
- 7.Daha önce psikiyatrik tedavi aldınız mı? : Evet() Hayır()
- 8.Şu anda herhangi bir psikiyatrik tedavi alıyor musunuz?
İlaç() Psikoterapi() Almıyorum()
- Otizm Tanısı Alan Çocuğunuzun :
- 9.Cinsiyeti : Kız() Erkek()
- 10.Yaşı :
- 11.Otizm Tanısı Kaç Yaşında Konuldu? :
- 12.Kaç Yıldır Özel Eğitim Alıyorsunuz? :

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formu

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğumu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlemin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz. Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

1. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

2. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

3. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

4. İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden (örneğin, annemden, babamdan, eşimden, çocuklarımdan, kardeşlerimden) alırım.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

6. Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

7. İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

8. Sorunlarımı ailemle (örneğin, annemle, babamla, eşimle, çocuklarımla, kardeşlerimle) konuşabilirim.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

9. Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

10. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularına önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

11. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

12. Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.

Kesinlikle hayır	1	2	3	4	5	6	7	Kesinlikle evet
------------------	---	---	---	---	---	---	---	-----------------

EK-3

Problem Çözme Envanteri

		Hep Böyle Davranırım	Çoğunlukla Böyle Davranırım	Sıklıkla Böyle Davranırım	Azada Sıklıkla Böyle Davranırım	Hiçbir Çareyle Böyle Davranırım	Hiç Böyle Davranmam
1	Bir sorunumu çözmek için kullandığım çözüm yolları başarısız ise bunların neden başarısız olduğunu araştırmam.	1	2	3	4	5	6
2	Zor bir sorunla karşılaştığımda ne olduğunu tam olarak belirleyebilmek için nasıl bilgi toplayacağımı uzun boylu düşünmem.	1	2	3	4	5	6
3	Bir sorunumu çözmek için gösterdiğim ilk çabalar başarısız olursa o sorun ile başa çıkabileceğimden şüpheyeye düşerim.	1	2	3	4	5	6
4	Bir sorunumu çözdükten sonra bu sorunu çözerken neyin işe yaradığını, neyin yaramadığını ayrıntılı olarak düşünmem.	1	2	3	4	5	6
5	Sorunlarımı çözmeye konusunda genellikle yaratıcı ve etkili çözümler üretebilirim.	1	2	3	4	5	6
6	Bir sorunumu çözmek için belli bir yolu denedikten sonra durur ve ortaya çıkan sonuç ile olması gerektiğini düşündüğüm sonucu karşılaştırırım.	1	2	3	4	5	6
7	Bir sorunum olduğunda onu çözebilmek için başvurabileceğim yolların hepsini düşünmeye çalışırım.	1	2	3	4	5	6
8	Bir sorunla karşılaştığımda neler hissettiğimi anlamak için duygularımı incelerim.	1	2	3	4	5	6
9	Bir sorun kafamı karıştırdığında duygu ve düşüncelerimi somut ve açık seçik terimlerle ifade etmeye uğraşmam.	1	2	3	4	5	6
10	Başlangıçta çözümünü fark etmesem de sorunlarımın çoğunu çözmeye yeteneğim vardır.	1	2	3	4	5	6
11	Karşılaştığım sorunların çoğu, çözebileceğimden daha zor ve karmaşıktır.	1	2	3	4	5	6
12	Genellikle kendimle ilgili kararları verebilirim ve bu kararlardan hoşnut olurum.	1	2	3	4	5	6
13	Bir sorunla karşılaştığımda onu çözmek için genellikle aklıma gelen ilk yolu izlerim.	1	2	3	4	5	6
14	Bazen durup sorunlarım üzerinde düşünmek yerine, gelişigüzel sürüklenip giderim.	1	2	3	4	5	6
15	Bir sorunla ilgili olası bir çözüm yolu üzerinde karar vermeye çalışırken seçeneklerimin başarı olasılığını tek tek değerlendirmem.	1	2	3	4	5	6

16	Bir sorunla karşılaştığımda, başka konuya geçmeden önce durur ve o sorun üzerinde düşünürüm.	1	2	3	4	5	6
17	Genellikle aklıma ilk gelen fikir doğrultusunda hareket ederim.	1	2	3	4	5	6
18	Bir karar vermeye çalışırken her seçeneğin sonuçlarını ölçer, tartar, birbirleriyle karşılaştırır, sonra karar veririm.	1	2	3	4	5	6
19	Bir sorunumu çözmek üzere plan yaparken o planı yürütebileceğime güvenirim.	1	2	3	4	5	6
20	Belli bir çözüm planını uygulamaya koymadan önce, nasıl bir sonuç vereceğini tahmin etmeye çalışırım.	1	2	3	4	5	6
21	Bir soruna yönelik olası çözüm yollarını düşünürken çok fazla seçenek üretmem.	1	2	3	4	5	6
22	Bir sorunumu çözmeye çalışırken sıklıkla kullandığım bir yöntem, daha önce başıma gelmiş benzer sorunları düşünmektir.	1	2	3	4	5	6
23	Yeterince zamanım olur ve çaba gösterirsem karşılaştığım sorunların çoğunu çözebileceğime inanıyorum.	1	2	3	4	5	6
24	Yeni bir durumla karşılaştığımda ortaya çıkabilecek sorunları çözebileceğime inancım vardır.	1	2	3	4	5	6
25	Bazen bir sorunu çözmek için çabaladığım hâlde, bir türlü esas konuya giremediğim ve gereksiz ayrıntılarla uğraştığım duygusunu yaşıyorum.	1	2	3	4	5	6
26	Ani kararlar verir ve sonra pişmanlık duyarım.	1	2	3	4	5	6
27	Yeni ve zor sorunları çözebilme yeteneğime güveniyorum.	1	2	3	4	5	6
28	Elimdeki seçenekleri karşılaştırırken ve karar verirken kullandığım sistematik bir yöntem vardır.	1	2	3	4	5	6
29	Bir sorunla başa çıkma yollarını düşünürken çeşitli fikirleri birleştirmeye çalışmam.	1	2	3	4	5	6
30	Bir sorunla karşılaştığımda, bu sorunun çıkmasında katkısı olabilecek benim dışındaki etmenleri genellikle dikkate almam.	1	2	3	4	5	6

31	Bir konuyla karşılaştığımda, ilk yaptığım şeylerden biri, durumu gözden geçirmek ve konuyla ilgili olabilecek her türlü bilgiyi dikkate almaktır.	1	2	3	4	5	6
32	Bazen duygusal olarak öylesine etkilenirim ki, sorunumla başa çıkma yollarından pek çoğunu dikkate bile almam.	1	2	3	4	5	6
33	Bir karar verdikten sonra, ortaya çıkan sonuç genellikle benim beklediğim sonuca uyar.	1	2	3	4	5	6
34	Bir sorunla karşılaştığımda, o durumla başa çıkabileceğimden genellikle emin değilimdir.	1	2	3	4	5	6
35	Bir sorunun farkına vardığımda, ilk yaptığım şeylerden biri, sorunun tam olarak ne olduğunu anlamaya çalışmaktır.	1	2	3	4	5	6

EK-4

Yaşam Doyum Ölçeği

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Ne katılmıyorum Ne de Katılmıyorum	Çok Az Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Pek çok açıdan ideale yakın bir yaşamım var							
2	Yaşam koşullarım mükemmeldir							
3	Yaşamım beni tatmin ediyor							
4	Şimdiye kadar, yaşamda istediğim önemli şeyleri elde ettim							
5	Hayatımı bir daha yaşama şansım olsaydı, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim							

Beck Depresyon Ölçeği

Hastanın Soyadı, Adı:.....

Tarih:.....

Bu form son bir (1) hafta içerisinde kendinizi nasıl hissettiğinizi araştırmaya yönelik 21 maddeden oluşmaktadır. Her maddenin karşısındaki dört cevabı dikkatlice okuduktan sonra, size en çok uyan, yani sizin durumunuzu en iyi anlatanı işaretlemeniz gerekmektedir.

- 1 (0) Özgün ve sıkıntılı değilim.
(1) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
(2) Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
(3) O kadar üzgün ve sıkıntılıyım ki, artık dayanamıyorum.
- 2 (0) Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.
(1) Gelecek için karamsarım.
(2) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
(3) Gelecek hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmiş gibi geliyor.
- 3 (0) Kendimi başarısız biri olarak görmüyorum.
(1) Başkalarından daha başarısız olduğumu hissediyorum.
(2) Geçmişe baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğunu görüyorum.
(3) Kendimi tümüyle başarısız bir insan olarak görüyorum.
- 4 (0) Herşeyden eskisi kadar zevk alıyorum.
(1) Birçok şeyden eskiden olduğu gibi zevk alamıyorum.
(2) Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyor.
(3) Herşeyden sıkılıyorum.
- 5 (0) Kendimi herhangi bir biçimde suçlu hissetmiyorum.
(1) Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
(2) Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
(3) Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.
- 6 (0) Kendimden memnunum.
(1) Kendimden pek memnun değilim.
(2) Kendime kızgınam.
(3) Kendimden nefrete ediyorum.
- 7 (0) Başkalarından daha kötü olduğumu sanmıyorum.
(1) Hatalarım ve zayıf taraflarım olduğunu düşünmüyorum.
(2) Hatalarımdan dolayı kendimden utanıyorum.
(3) Herşeyi yanlış yapıyoruşum gibi geliyor ve hep kendimi kabahat buluyorum.
- 8 (0) Kendimi öldürmek gibi düşüncülerim yok.
(1) Kimi zaman kendimi öldürmeyi düşündüğüm oluyor ama yapmıyorum.
(2) Kendimi öldürmek isterdim.
(3) Fırsatını bulsam kendimi öldürürüm.
- 9 (0) İçimden ağlamak geldiği pek olmuyor.
(1) Zaman zaman içimden ağlamak geliyor.
(2) Çoğu zaman ağlıyorum.
(3) Eskiden ağlayabilirdim ama şimdi istesem de ağlayamıyorum.
- 10 (0) Her zaman olduğumdan daha canı sıkın ve sinirli değilim.
(1) Eskisine oranla daha kolay canım sıkıyor ve kızıyorum.
(2) Herşey canımı sıkıyor ve kendimi hep sinirli hissediyorum.
(3) Canımı sıkın şeylere bile artık kızamıyorum.
- 11 (0) Başkalarıyla görüşme, konuşma isteğimi kaybetmedim.
(1) Eskisi kadar insanlarla birlikte olmak istemiyorum.
(2) Birileriyle görüşüp konuşmak hiç içimden gelmiyor.
(3) Artık çevremde hiçkimseyi istemiyorum.
- 12 (0) Karar verirken eskisinden fazla güçlük çekmiyorum.
(1) Eskiden olduğu kadar kolay karar veremiyorum.
(2) Eskiyeye kıyasla karar vermekte çok güçlük çekiyorum.
(3) Artık hiçbir konuda karar veremiyorum.
- 13 (0) Her zamankinden farklı görüldüğümü sanmıyorum.
(1) Aynada kendime her zamankinden kötü görünüyorum.
(2) Aynaya baktığımda kendimi yaşlanmış ve çirkinleşmiş buluyorum.
(3) Kendimi çok çirkin buluyorum.
- 14 (0) Eskisi kadar iyi iş güç yapabiliyorum.
(1) Her zaman yaptığım işler şimdi gözümde büyüyor.
(2) Ufacık bir işi bile kendimi çok zorlayarak yapabiliyorum.
(3) Artık hiçbir iş yapamıyorum.
- 15 (0) Uykum her zamanki gibi.
(1) Eskisi gibi uyuyamıyorum.
(2) Her zamankinden 1-2 saat önce uyanıyorum ve kolay kolay tekrar uykuya dalamıyorum.
(3) Sabahları çok erken uyanıyorum ve bir daha uyuyamıyorum.
- 16 (0) Kendimi her zamankinden yorgun hissetmiyorum.
(1) Eskiyeye oranla daha çabuk yoruluyorum.
(2) Her şey beni yoruyor.
(3) Kendimi hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun ve bitkin hissediyorum.
- 17 (0) İştahım her zamanki gibi.
(1) Eskisinden daha iştahsızım.
(2) İştahım çok azaldı.
(3) Hiçbir şey yiyemiyorum.
- 18 (0) Son zamanlarda zayıfladım.
(1) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 2 Kg verdim.
(2) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 4 Kg verdim.
(3) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 6 Kg verdim.
- 19 (0) Sağlığım ile ilgili kaygılanm yok.
(1) Ağrılar, mide sancıları, kabızlık gibi şikayetlerim oluyor ve bunlar beni tasalandırıyor.
(2) Sağlığımın bozulmasından çok kaygılanıyorum ve kafamı başka şeylere vermekte zorlanıyorum.
(3) Sağlık durumum kafama o kadar takılıyor ki, başka hiçbir şey düşünemiyorum.
- 20 (0) Sekse karşı ilgimde herhangi bir değişiklik yok.
(1) Eskisine oranla sekse ilğim az.
(2) Cinsel isteğim çok azaldı.
(3) Hiç cinsel istek duymuyorum.
- 21 (0) Cezalandırılması gereken şeyler yapığımı sanmıyorum.
(1) Yaptıklarımın dolayı cezalandırılabilceğimi düşünüyorum.
(2) Cezamı çekmeyi bekliyorum.
(3) Sanki cezamı bulmuşum gibi geliyor.

Toplam BECK-D skoru:.....

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı soyadı : Asude Hisoğlu
Doğum Tarihi : 05.12.1989
E-mail : asudehisoglu1@hotmail.com
Tel : 0537 896 14 64

EĞİTİM

- **Üniversite:** Beykent Üniversitesi/ Fen-Edebiyat Fakültesi/ Psikoloji Bölümü(2011-2015)
- **Yüksek Lisans:**Üsküdar Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/Klinik Psikoloji Ana Bilim Dalı (2015-2018)

SERTİFİKALAR

Türk Psikologlar Derneği'nden 32 saatlik Çocuk Değerlendirme Testleri (Ankara Gelişim Envanteri-AGTE,Bender-Gestalt Görsel Motor Algı Testi,Peabody Resim-Kelime Testi,Resim Çizme Testleri,Cümle Tamamlama Testleri,Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği)

Türk Psikologlar Derneği'nden 64 saatlik WÇZÖ-IV (Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği)

Yeniden Sağlık Ve Eğitim Derneği (Oyun Terapisi Eğitimi)

STAJ DENEYİMLERİ

İstanbul Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Servisi

İstanbul Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Kapalı Kadın Servisi

Üsküdar Üniversitesi İstanbul NP Beyin Hastanesi

